

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ»**

Факультет психології, політології та соціології
Кафедра психології

**Кваліфікаційна робота –
бакалаврський дослідницький проект**

053 «Психологія»

на тему:

**ПРАКТИЧНА ЦІННІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МОРФОЛОГІЧНОГО ТЕСТУ
ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ В. Ф. СОПІВА ТА Л. В. КАРПУШИНОЇ
«ДІАГНОСТИКА ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ» В
ПСИХОКОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ ПСИХОЛОГА ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ.**

Виконала: здобувачка 4 курсу, 1 групи
Галузь знань: 05 “Соціальні та
поведінкові науки”

Спеціальність 053 «Психологія»

Курпе Єлизавета Андріївна

Керівник: к.психол.н., доцент В.А.
Ташматов

Рецензент: д.ю.н., професор О.М.

Цільмак

ЗАВДАННЯ

АНОТАЦІЯ

Здобувач: Курпе Є.А

Тема: Практична цінність використання морфологічного тесту життєвих цінностей В. Ф. Сопіва та Л. В. Карпушиної «Діагностика життєвих цінностей особистості» в психокорекційній роботі психолога органів пробації

Освітній ступінь: Бакалавр

Спеціальність: 053 Психологія

Навчальний заклад: Національний університет «Одеська юридична академія»

Місто, рік: Одеса 2026

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню практичного потенціалу методики МТЖЦ у системі пробації. У теоретичній частині роботи розкрито сутність життєвих цінностей як внутрішніх регуляторів, що визначають вектор розвитку особистості та її поведінкові реакції. Проаналізовано психологічний портрет осіб на пробації, для яких характерні труднощі соціальної адаптації, емоційна нестабільність та деформація ціннісних орієнтирів.

В емпіричній частині дослідження на вибірці з 34 осіб обґрунтовано доцільність застосування морфологічного тесту життєвих цінностей. За результатами діагностики встановлено переважання прагматичного типу спрямованості особистості, де пріоритетними є матеріальне становище та престиж при низькій значущості саморозвитку. Визначено, що сфера «Сім'я» є найбільш важливою для респондентів і виступає головним ресурсом для корекційного впливу. На основі отриманих профілів розроблено етапи психокорекційної програми та практичні рекомендації, спрямовані на зміцнення конструктивних життєвих орієнтирів та зниження ризику рецидивної злочинності.

Ключові слова: життєві цінності, МТЖЦ, органи пробації, прагматична спрямованість, психокорекційна робота, ресоціалізація, система пріоритетів.

ABSTRACT

Applicant: Kurpe E.A.

Topic: Practical value of using the morphological test of life values by V. F. Sopiva and L. V. Karpushina “Diagnosis of life values of a person” in the psychocorrectional work of a psychologist of probation bodies

Educational degree: Bachelor

Specialty: 053 Psychology

Educational institution: National University “Odessa Law Academy”

City, year: Odesa 2026

The qualification work is devoted to the study of the practical potential of the MTZhTs methodology in the probation system. The theoretical part of the work reveals the essence of life values as internal regulators that determine the vector of personality development and its behavioral reactions. The psychological portrait of persons on probation, who are characterized by difficulties in social adaptation, emotional instability and deformation of value orientations, is analyzed.

In the empirical part of the study, the feasibility of using the morphological test of life values was substantiated on a sample of 34 people. According to the results of the diagnosis, the prevalence of the pragmatic type of personality orientation was established, where the priorities are material status and prestige with low importance of self-development. It was determined that the “Family” sphere is the most important for respondents and acts as the main resource for corrective influence. Based on the obtained profiles, stages of the psychocorrectional program and practical recommendations aimed at strengthening constructive life guidelines and reducing the risk of recidivism were developed.

Keywords: life values, MTZhC, probation agencies, pragmatic orientation, psychocorrectional work, resocialization, system of priorities.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. МЕТОДИКО-ДОСЛІДНИЦЬКІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ.....	9
1.1. Життєві цінності як психологічний феномен.....	9
1.2. Психологічні особливості осіб, які перебувають на пробації.....	11
1.3. Морфологічний тест життєвих цінностей В. Ф. Сопіва та Л. В. Карпушиної як інструмент психологічної діагностики.....	12
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПРАКТИЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ МОРФОЛОГІЧНОГО ТЕСТУ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ У ПСИХОКОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ ПСИХОЛОГА ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ.....	15
2.1. Організація та методика емпіричного дослідження.....	15
2.2. Аналіз результатів дослідження життєвих цінностей осіб, які перебувають на пробації.....	18
2.3. Практичні можливості застосування морфологічного тесту в психокорекційній роботі.....	26
РОЗДІЛ 3. ПСИХОКОРЕКЦІЙНА ПРОГРАМА РОБОТИ З ЖИТТЄВИМИ ЦІННОСТЯМИ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ПРОБАЦІЇ.....	30
3.1. Основні підходи до розробки психокорекційної програми.....	30
3.2. Зміст і етапи реалізації психокорекційної програми.....	33
3.3. Практичні рекомендації для психологів органів пробації щодо використання результатів морфологічного тесту.....	36
ВИСНОВКИ.....	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ.....	46

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день уся система правосуддя та виконання покарань в Україні проходить через етап корінних і масштабних трансформацій. Протягом тривалого часу головна мета державної каральної системи була максимально спрощеною, ізолювати людину від суспільства за вчинений нею злочин, закрити її в установі позбавлення волі та суворо контролювати, щоб вона відбула весь призначений судом строк. Проте реальна багаторічна практика та численні дослідження наочно довели, що такий підхід абсолютно себе не виправдовує.

Перебування у в'язниці найчастіше не допомагає правопорушнику виправитися, а навпаки - ламає його психіку, відриває від корисних соціальних зв'язків і лише поглиблює наявні внутрішні проблеми та агресію. Як наслідок, після звільнення людина виявляється абсолютно не пристосованою до нормального життя і знову свідомо чи несвідомо йде на новий злочин. Саме усвідомлення цієї помилки змусило нашу державу перейти до принципово нової гуманістичної моделі, системи пробації. У цій системі на найперше місце ставиться не суто ізоляція та покарання правопорушника, а безпосередньо сама людина, її всебічна підтримка, ресоціалізація та надання реальної допомоги у складних обставинах.

У зв'язку з цим, уся щоденна практична робота психолога в органах пробації тепер вибудовується навколо унікальних особливостей конкретної особистості, а не навколо сухої та бездушної статті кримінального кодексу. Для фахівця сьогодні критично важливо детально розібратися у внутрішніх причинно-наслідкових зв'язках, чому саме людина обрала незаконний шлях, через які глибокі життєві труднощі, кризи чи психологічні травми вона пройшла у своєму минулому, а також якими моральними правилами й орієнтирами вона керується у своїй щоденній поведінці зараз.

Пробація відкриває перед засудженим дійсно унікальну можливість виправити скоєні помилки та повністю змінити вектор свого майбутнього життя. При цьому людина не випадає із нормального суспільного простору,

вона залишається жити вдома разом із своєю родиною, зберігає соціальні контакти та має можливість працювати чи навчатися. Однак, щоб цей реальний шанс на виправлення дійсно спрацював, а не залишився лише на папері, психолог зобов'язаний знайти точний індивідуальний підхід до кожного клієнта, враховуючи всі особливості його характеру та життєвої ситуації.

Особливої гостроти, актуальності та соціальної значущості ця проблема набуває безпосередньо зараз, у часи тривалого воєнного стану, загальної нестабільності та глибокої соціально-економічної кризи в Україні. Постійний психологічний стрес, повітряні тривоги, втрата рідних домівок, вимушене переселення, фінансові труднощі та повна невпевненість у завтрашньому дні чинять колосальний тиск на ментальне здоров'я людей. Через ці деструктивні зовнішні чинники внутрішні моральні орієнтири у засуджених осіб дуже часто ламаються або повністю деформуються. У їхніх думках і планах виникає справжній хаос, і багато хто під впливом паніки чи безвиході починає думати виключно про те, як забезпечити собі миттєве виживання будь-якою ціною, навіть шляхом вчинення нових правопорушень. За таких складних умов ретельна психологічна діагностика сьогодні перетворюється на критично необхідний захід. Це не просто формальний папірець для звітності перед керівництвом, а реальний і дієвий спосіб вчасно помітити ризики та надійно захистити суспільство від нових злочинів.

Саме життєві цінності людини виступають у ролі того самого головного внутрішнього компаса особистості, який повністю визначає її щоденні вчинки та вибір. Якщо налаштування цього компаса серйозно порушені або збиті, наприклад, коли легкі кримінальні гроші, миттєве задоволення потреб чи фальшивий авторитет серед сумнівних знайомих цінуються людиною набагато вище, ніж норми закону, чесна праця чи повага до інших людей - то правопорушник стовідсотково рано чи пізно повернеться до криміналу. Проте, якщо пробаційний психолог зможе вчасно та грамотно допомогти клієнту розібратися в собі, переосмислити пріоритети й усвідомити, що його реальною та міцною життєвою опорою може стати власна сім'я, виховання дітей,

здобуття освіти чи чесна професійна реалізація, це створить у свідомості засудженого справжній внутрішній стимул для кардинальних позитивних змін.

Головна практична трудність, із якою щоденно стикається будь-який психолог у процесі взаємодії з кримінальним контингентом, полягає в тому, що засуджені особи вкрай рідко бувають повністю щирими та відкритими під час бесід. Перебуваючи під офіційним наглядом державних органів, вони відчують страх і дуже хочуть здаватися набагато кращими, правильнішими та повністю зразковими громадянами, ніж вони є насправді. Вони роблять усе можливе, щоб продемонструвати так звану соціальну бажаність, сподіваючись у такий спосіб успішно пройти перевірки та якомога швидше знятися з обліку пробації. Без використання спеціальних, професійних та захищених від свідомих маніпуляцій психодіагностичних інструментів практично неможливо об'єктивно зрозуміти, чи людина дійсно все усвідомила і внутрішньо змінилася, чи вона просто дуже талановито грає свою роль, намагаючись ввести фахівця в оману.

Саме тому для проведення нашого науково-практичного дослідження ми обрали Морфологічний тест життєвих цінностей (МТЖЦ), створений В. Ф. Соповим та Л. В. Карпушиною. Цей діагностичний інструмент є надзвичайно корисним та ефективним у реальній практиці, оскільки він дозволяє детально вивчити не просто абстрактні мрії засудженого, а його реальні прагнення у конкретних та найважливіших сферах життєдіяльності: у родині, в професійній роботі, у навчанні чи під час дозвілля. Завдяки отриманню розгорнутих результатів цього тесту ми спроможні чітко почути й побачити два найголовніші психологічні аспекти:

1. **Приховані внутрішні конфлікти особистості.** Ситуації, коли людина на свідомому рівні наче й прагне жити нормальним, законним життям, але її старі деструктивні кримінальні звички, слабка воля або негативне оточення постійно тягнуть її назад до минулого поведінкового стереотипу.
2. **Опорні особистісні зони (внутрішні ресурси).** Ті конкретні сфери людського життя (наприклад, щира любов до власних дітей, прагнення

зберегти шлюб або глибока повага до батьків), які попри все залишаються для засудженого по справжньому значущими. Саме на ці збережені позитивні цінності психолог може впевнено спиратися під час проведення корекційних бесід, тренінгів та індивідуальних занять.

Таким чином, детальне та убічне вивчення структури індивідуальних цінностей за допомогою методики МТЖЦ в умовах сучасної системної кризи суспільства, це не просто якась відірвана від реальності суха теорія для написання дипломного проекту. Це реальний, практичний та науково обґрунтований спосіб суттєво підвищити результативність діяльності органів пробації, допомогти заплутаним людям почати все з чистого аркуша та надійно забезпечити загальну безпеку нашого суспільства шляхом ефективного зупинення рецидивної злочинності.

Аналіз останніх дослідження і публікацій. Питання дослідження природи та структури життєвих цінностей особистості завжди посідало одне з найбільш фундаментальних і центральних місць у психологічній науці. Це зумовлено тим, що саме ці внутрішні утворення виступають головним регулятором людської активності, безпосередньо визначають, як саме людина поводить себе у складних життєвих ситуаціях, які рішення вона приймає та яке майбутнє вона свідомо для себе обирає. У класичній психологічній науці цінності прийнято розглядати як глибокі, стійкі та інтегровані переконання людини, які слугують для неї внутрішніми критеріями та стандартами. Вони щоденно допомагають їй всебічно оцінювати власні вчинки, поведінку інших людей та весь навколишній світ.

Надзвичайно великий та неоціненний внесок у детальну розробку цієї теми свого часу зробив видатний вчений Мілтон Рокіч, чия концептуальна теорія вже давно стала загальновизнаною класикою для світової психології. Він запропонував розглядати особистісну ціннісну ієрархію як чітку дворівневу систему, що складається з двох основних блоків. До першого, базового рівня він відніс так звані термінальні цінності, це глибокі переконання людини у тому, що певна кінцева мета її існування (наприклад, індивідуальна свобода,

внутрішній мир, сімейне щастя чи загальна безпека) є абсолютно значущою і вартою того, щоб до неї прагнути усім серцем. До другого рівня вчений відніс інструментальні цінності, тобто переконання в тому, що певний конкретний образ дій чи риси характеру (наприклад, чесність, відповідальність, сміливість чи акуратність) є найкращими та найбільш правильними засобами для успішного досягнення цих кінцевих цілей.

Для нашого дослідження ця концепція має принципово важливе значення, оскільки у більшості правопорушників часто спостерігається серйозний внутрішній розрив і дисбаланс між цими рівнями. Такі особи на рівні термінальних цінностей можуть щиро хотіти абсолютно нормальних, загальнолюдських речей (щастя, фінансового спокою, поваги), проте через деформацію інструментального рівня вони обирають для реалізації цих прагнень абсолютно деструктивні, протиправні та небезпечні шляхи.

Надалі ці наукові ідеї отримали своє продовження та якісний розвиток у глибоких працях Шалом Шварца. Він провів масштабні дослідження та переконливо довів, що існують базові, універсальні типи цінностей, які є абсолютно спільними для представників усіх культур та народів світу. Вчений розглядав цінності як особливі когнітивні репрезентації фундаментальних, біологічних та соціальних людських потреб. Шварц виділив десять таких основних ціннісних типів і детально показав, що вони ніколи не перебувають у стані спокою, а перебувають у постійній, динамічній взаємодії між собою у просторі свідомості. При цьому одні ціннісні блоки здатні природно підсилювати та підтримувати один одного, тоді як інші вступають у гострий внутрішній конфлікт.

Наприклад, якщо людина занадто сильно, егоїстично прагне до досягнення високої влади, домінування та накопичення грошей, це майже автоматично руйнує або повністю блокує її здатність бути доброзичливою, щирою та піклуватися про благополуччя інших членів суспільства. У практичній роботі з клієнтами органів пробації теорія Шварца дозволяє дуже чітко пояснити внутрішню напругу особистості, коли її гіпертрофована потреба в

матеріальному статусі та миттєвому самоствердженні вступає у пряме протиріччя з вимогами суспільної безпеки, моралі та закону.

Також надзвичайно вагомим, глибоким та принциповим для нашого дослідження є теоретичний підхід видатного австрійського вченого Віктора Франкла. Він особисто пройшов через надважкі життєві випробування і створив унікальний напрямок психотерапії - логотерапію, в основі якої лежить твердження, що головним рушієм і базовою потребою будь-якої особистості є неусувний пошук сенсу свого життя. Франкл послідовно підкреслював, що життєві цінності це, по суті, вже готові, узагальнені суспільством сенси, які людина здатна самотійно віднайти у типових, щоденних ситуаціях. Особливо сильно вчений наголошував на абсолютній свободі людської волі навіть за умов перебування у найжорсткіших, екстремальних чи кризових обставинах. Він зазначав, що людина завжди, за будь-яких умов зберігає внутрішню можливість свідомо змінити власне ставлення до подій навколо, навіть якщо вона не може змінити самі обставини. Ця оптимістична ідея є надзвичайно важливою для психологічної практики в органах пробації, оскільки она дає міцне наукове підґрунтя для віри у реальну можливість виправлення та духовного відродження кожного засудженого через переоцінку його колишніх життєвих пріоритетів та віднайдень нових, конструктивних сенсів буття.

У нашій вітчизняній психологічній школі питання розвитку ціннісних орієнтацій особистості дуже глибоко та детально розробляв Григорій Костюк. Він послідовно акцентував увагу на тому, що цінності в жодному разі не є якимось вродженими чи генетично зумовленими утвореннями. Вони формуються в процесі життя поступово, під безпосереднім впливом тривалого виховання, навчання, культури та особливостей того соціального мікросередовища (батьків, друзів, колег), у якому людина перебуває. Костюк детально досліджував, як саме внутрішні суперечності, що виникають у свідомості особистості, стають головною рушійною силою її розвитку. Його теоретичні напрацювання допомагають практикам чітко зрозуміти, чому при загальній розмитості моральних координат та під впливом деструктивного

оточення людина стає схильною до девіантної та кримінальної поведінки, а також вказують на те, як саме через зміну умов життя, залучення до позитивної діяльності та стимулювання процесів самовиховання можна ефективно скорегувати її життєвий шлях.

Сьогодні відомі українські фахівці у галузі пенітенціарної та пробаційної систем, такі як О. Бандурка, В. Синьов та Т. Денисова, активно зосереджують свої зусилля на пошуку нових, дієвих способів ресоціалізації та повернення правопорушників до нормального життя в суспільстві в надскладних умовах воєнного стану та масштабних суспільних криз. О. Бандурка у своїх працях наполегливо наголошує на гострій необхідності негайного впровадження новітніх психологічних технологій та інноваційних превентивних методів у щоденну практичну роботу з правопорушниками. У свою чергу, В. Синьов детально досліджує психолого-педагогічні аспекти виправлення особистості, акцентуючи увагу на ключовій тезі: якщо сам засуджений внутрішньо, на рівні власних переконань не захоче змінитися, то жоден зовнішній примус, жорсткий тиск чи тотальний контроль з боку держави не дадуть жодного позитивного ефекту. Глибокий аналіз праць усіх цих вітчизняних дослідників переконливо підтверджує, що саме ціннісно-мотиваційна сфера засудженого є тією головною мішенню, на яку має бути спрямований весь вплив психолога, а Морфологічний тест життєвих цінностей виступає саме тим необхідним, надійним інструментом, який дозволяє зробити цей вплив точним, диференційованим та результативним.

Проте, незважаючи на наявність такої великої, потужної та ґрунтовної теоретичної наукової бази, питання практичного, повсякденного використання тесту МТЖЦ безпосередньо для оперативного виявлення прихованих внутрішніх ресурсів виправлення кримінальних клієнтів в органах пробації все ще залишається недостатньо вивченим і потребує детального прикладного дослідження. Саме вирішенню цієї актуальної практичної проблеми і присвячена повністю наша поточна бакалаврська робота.

Мета роботи: теоретично довести та практично перевірити, наскільки корисно й ефективно застосовувати Морфологічний тест життєвих цінностей (МТЖЦ) у повсякденній діагностичній та корекційній роботі спеціаліста пробації для успішного повернення засуджених осіб до нормального життя в соціумі.

Завдання дослідження:

1. Вивчити та систематизувати науково-психологічні підходи до визначення життєвих цінностей як феномену особистості.
2. Описати психологічні особливості та деформації мотиваційно-ціннісної сфери осіб, які перебувають на пробації.
3. Обґрунтувати методологічні переваги МТЖЦ як інструменту діагностики в системі пробації.
4. Встановити за допомогою емпіричного дослідження ієрархію цінностей та пріоритетні сфери життєдіяльності у вибірці 34 осіб.
5. Розробити практичні рекомендації щодо застосування результатів тесту у психокорекційній роботі психолога органів пробації.

Об'єкт дослідження: ціннісно-смилова сфера особистості людей, які за рішенням суду перебувають під офіційним наглядом служби пробації.

Предмет дослідження: ієрархічна структура життєвих цінностей та особливості їх реалізації у різних сферах життєдіяльності клієнтів пробації за результатами МТЖЦ.

Гіпотеза дослідження: використання методики МТЖЦ має високу практичну цінність для органів пробації, оскільки дозволяє точно виявити деформації життєвих цінностей засуджених та визначити їхні приховані ресурси для успішної ресоціалізації.

Методи дослідження:

Щоб повністю розкрити тему роботи, виконати всі намічені завдання та отримати точні результати, ми скористалися набором різних методів, які добре доповнюють один одного:

Теоретичний аналіз, порівняння та узагальнення наукової літератури. Цей підхід знадобився нам на самому початку роботи, щоб детально розібратися у базових психологічних поглядах на людські цінності. Ми уважно вивчили та порівняли між собою ідеї таких класиків, як Мілтон Рокіч, Шалом Шварц та Віктор Франкл. Це допомогло зібрати думки сучасних українських та закордонних авторів в одну систему і створити надійну теоретичну основу для розуміння того, чому і як саме ламаються моральні орієнтири у людей із протиправною поведінкою.

Метод психодіагностичного тестування. Він став нашим головним інструментом для збору первинних даних вживу. Ми скористалися опитувальником МТЖЦ, який розробили В. Ф. Сопов та Л. В. Карпушина. Тестування було проведено серед 34 клієнтів, що стоять на обліку в органах пробації. Ми обрали саме цей тест через його унікальну здатність показувати не просто абстрактні думки людини, а те, як її цінності реально працюють у життєво важливих напрямках: у родині, у професійній праці чи під час спілкування з оточуючими.

Метод кількісної обробки даних. Його ми застосували для ретельного опрацювання бланків відповідей наших респондентів. Ми підраховували бали за всіма шкалами методики, що дозволило вивести середні цифри для всієї досліджуваної групи. Завдяки цьому ми побачили, які прагнення у засуджених стоять на першому місці, а які речі вони повністю ігнорують. Отримані результати ми оформили у вигляді наочних графіків та малюнків, що зробило висновки точними та об'єктивними.

Метод аналізу окремих випадків (Case study). Цей метод допоміг нам провести дуже глибокий аналіз профілів трьох конкретних респондентів із нашої вибірки. Ці люди привернули увагу тим, що продемонстрували дуже специфічні типи світогляду: перший - суто матеріальний (прагматичний), другий - розмитий (невизначений), а третій - внутрішньо конфліктний (суперечливий). Ми детально розібрали кожен із цих трьох випадків окремо,

порівняли їхні бали з реальною історією життя та зрозуміли, які саме психологічні мотиви підштовхнули їх до порушення закону.

Метод психологічної інтерпретації та якісного аналізу. Він полягав у детальному розшифруванні отриманих профілів засуджених відповідно до правил методики МТЖЦ. Ми ретельно розібрали всі високі та низькі показники, що дало змогу виявити зони прихованої внутрішньої напруги в людей. Зокрема, ми побачили гострий конфлікт між бажанням швидко збагатитися та духовними цінностями, що допомогло зробити точні висновки про психологічний стан засуджених та їхні шанси на нормальне життя.

Метод психологічного моделювання та складання практичних рекомендацій. Це був підсумковий крок нашої роботи, який дозволив перетворити зібрані цифри на реальну користь. Спираючись на виявлені під час тесту проблеми та навпаки, сильні сторони засуджених, ми побудували дієві стратегії психологічного впливу. Цей метод допомог розробити конкретні, чіткі кроки для пробаційних психологів, які допоможуть знизити кількість повторних злочинів та розвинути у людей правильні життєві орієнтири.

Наукова новизна дослідження: полягає в тому, що ми провели комплексне дослідження внутрішнього світу та цінностей осіб на пробації безпосередньо в нинішніх важких умовах війни та загальної кризи в країні. На основі реальних практичних даних ми змогли описати специфічний психологічний портрет сучасного правопорушника. Для цього портрета характерне сильне прагнення до матеріальної вигоди на тлі повної відсутності інтересу до саморозвитку чи навчання. Водночас ми виділили й описали ті сфери (наприклад, прагнення зберегти родину чи приховані духовні потреби), які залишилися позитивними і можуть стати головною опорою для виправлення людини. Крім того, ми науково обґрунтували чіткий план, як поєднувати результати тесту МТЖЦ із методами смислової психотерапії (логотерапії), щоб стимулювати засудженого свідомо змінити своє життя через пошук нових життєвих сенсів та відповідальність за свої вчинки.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати та висновки кваліфікаційної роботи були представлені у формі наукової публікації:

Курпе Є. А. “Роль діагностики життєвих цінностей у психокорекційній роботі психолога служби пробації”. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. - 2026. - № 27. - (у друці).

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі роботи проведено глибокий теоретичний аналіз наукових підходів до вивчення життєвих цінностей у психології, розкрито погляди провідних вчених та детально описано особливості й можливі деформації у мотиваційній сфері осіб, які схильні до правопорушень.

У другому розділі детально обґрунтовано вибір Морфологічного тесту життєвих цінностей (МТЖЦ) як головного діагностичного інструменту, описано етапи організації нашого емпіричного дослідження, а також наведено повну психологічну характеристику вибірки засуджених, які перебувають на пробаційному обліку.

Загальний обсяг тексту становить 40 сторінок. Список використаних джерел налічує 34 . Робота містить 2 рисунка.

РОЗДІЛ 1. Методико-дослідницькі засади вивчення життєвих цінностей у психологічній практиці органів пробації

1.1. Життєві цінності як психологічний феномен

У межах сучасного психологічного знання внутрішній світ особистості розглядається через структуру її ціннісно-смислової сфери, яка виступає головним регулятором соціальної поведінки людини. Життєві цінності є складними психічними утвореннями. Вони визначають загальну спрямованість людини, перетворюють її погляди на світ у конкретні вчинки та стають внутрішніми критеріями для оцінки всього, що відбувається навколо. Ця система є відносно стабільною, але водночас вона може змінюватися під

впливом життєвого досвіду, визначаючи вибір подальшого шляху розвитку суб'єкта [23, с. 45].

Сучасні дослідники розглядають базові цінності та етичні орієнтири як смислову основу особистісного буття, що допомагає людині долати життєві кризи, структурувати свій внутрішній досвід та зберігати психологічну стійкість у складних обставинах [3]. Формування системи цінностей є безперервним процесом розвитку індивіда в суспільстві. Вона закладається під час активної взаємодії людини з культурою та соціумом, безпосередньо впливаючи на її особистісну зрілість та характер стосунків з оточуючими [31, с. 33]. Водночас у періоди серйозних суспільних трансформацій або індивідуальних кризових станів ці ментальні структури здатні піддаватися суттєвим змінам, адаптуючи роботу людини до нових умов реальності [15, с. 88].

Головні функції ціннісно-смислової системи особистості можна розділити за кількома напрямками:

- Мотиваційний. Перетворює загальні суспільні ідеали та норми у конкретні життєві плани, прагнення й мотиви діяльності людини [5].
- Смислоутворюючий. Відповідає за осмислення щоденної активності, наповнюючи поведінку індивіда особистим змістом і ціннісним навантаженням.
- Адаптивно-захисний (резильєнтність). Виступає гарантом збереження цілісності особистості, її психологічної стійкості та стабільності в деструктивних або невизначених життєвих ситуаціях [14, с. 45].

Головним внутрішнім механізмом, завдяки якому формуються та розвиваються особистісні орієнтири людини, виступає процес інтеріоризації. Його сутність полягає у глибокому внутрішньому засвоєнні, переосмисленні та переведенні зовнішніх суспільних правил, моральних норм, культурних цінностей і законів у власний план особистісних переконань та установок індивіда.

Коли розвиток і соціалізація людини проходять у нормальних умовах, зовнішні чинники контролю та вимоги з боку оточуючого суспільства крок за кроком замінюються надійними механізмами свідомої внутрішньої саморегуляції. Саме такий поступовий перехід створює міцну психологічну основу для формування справжньої життєвої самостійності, високого рівня особистісної відповідальності за власні вчинки, а також забезпечує стабільну просоціальну та позитивну поведінку особистості в майбутньому [10, с. 98].

1.2. Психологічні особливості осіб, які перебувають на пробації.

Успішність повернення правопорушників до нормального життя в суспільстві, тобто процесу їхньої ресоціалізації в системі органів пробації, безпосередньо залежить від глибокого й убічного розуміння індивідуально-психологічних особливостей їхньої особистості. Клієнти пробації є досить специфічною соціальною групою, яка потребує особливої уваги фахівців. Їхній теперішній психологічний стан, життєві погляди та поведінкові звички тривалий час формувалися під руйнівним впливом деструктивних стосунків із соціумом, негативного мікросередовища (зокрема, криміногенного оточення), а у багатьох випадках і внаслідок відбування покарання чи хронічних матеріальних та життєвих труднощів. Усе це разом вимагає від психолога організації тривалого та комплексного психологічного супроводу на кожному етапі взаємодії [25, с. 51].

Одним із найголовніших і найважчих психологічних бар'єрів у практичній роботі з цим контингентом є стійка, хронічна недовіра до людей навколо та до будь-яких офіційних суспільних інститутів. Така упереджена установка найчастіше з'являється через накопичений раніше негативний досвід взаємодії людини з представниками правоохоронних, судових чи інших державних органів, що суттєво руйнує нормальні комунікативні зв'язки та заважає встановленню щирих стосунків [22, с. 156]. Через цей психологічний фільтр будь-які законні вимоги, рекомендації чи виховні заходи працівників пробації засуджені спочатку сприймають вкрай вороже. Вони бачать у цьому не превентивну допомогу чи підтримку, а лише тотальний контроль, примус,

обмеження свободи або прихований тиск. На практиці така позиція проявляється у вигляді суто формального спілкування, для галочки, відкритого небажання йти на контакт із фахівцями, замкнутості та пасивного опору будь-яким позитивним змінам.

Емоційна сфера осіб, які перебувають на пробації, також має низку помітних деформацій і часто відрізняється загальною нестабільністю, підвищеним рівнем тривожності та дуже низькою стійкістю до стресових факторів. Це відбувається на тлі хронічного емоційного вигорання або пережитих раніше психотравмуючих чинників, які людина не змогла самотійно подолати [11, с. 112]. У повсякденному житті та побутовому спілкуванні подібний стан може проявлятися двояко: або як раптові й неконтрольовані спалахи роздратування, гніву та агресії, що є прямими проявами девіантної поведінки [1, с. 15], або, навпаки, у вигляді повної байдужості, апатії та демонстративної емоційної відстороненості від оточуючих. Така нестабільна поведінка є прямим результатом тривалого перебування людини у складних або екстремальних життєвих обставинах, де просто не було умов для формування здорових, конструктивних способів подолання стресу (копінг-стратегій).

У мисленні та сприйнятті реальності осіб на пробації дуже часто спостерігаються серйозні внутрішні викривлення. Вони заважають людині адекватно оцінювати дійсність і тому потребують обов'язкової когнітивної реструктуризації та виправлення з боку психолога [16]. Серед цих викривлень найчастіше виділяються такі:

- Слабкість або порушення прогнозування. Люди відчують хронічні труднощі під час спроб реалістично оцінити наслідки своїх власних дій, рішень та вчинків у майбутньому. Вони живуть одним днем і не замислюються, до чого призведе їхня поведінка через певний час.
- Зниження критичності мислення. Проявляється помітна схильність максимально спрощувати складні життєві ситуації, діяти імпульсивно під впливом емоцій, а також невміння (або небажання) шукати альтернативні, повністю законні шляхи вирішення життєвих проблем.

- Зовнішній локус контролю (екстернальність). У свідомості засуджених домінує прагнення перекладати всю відповідальність за свої протиправні вчинки, помилки чи життєві невдачі на зовнішні обставини, несправедливість долі, випадкові фактори або поведінку інших людей, повністю виправдовуючи себе.

Мотивація клієнтів пробації майже завжди є звуженою, ситуативною та обмеженою лише прагненням задовольнити миттєві, найпростіші потреби тут і зараз. Процеси свідомого планування свого майбутнього, визначення чітких життєвих орієнтирів та постановка довгострокових цілей у них зазвичай повністю заблоковані. Це яскраво свідчить про внутрішню незрілість особистості та брак індивідуальних психологічних ресурсів, необхідних для позитивного й оптимістичного сприйняття свого майбутнього життя [6, с. 45].

Цей деструктивний процес дуже тісно пов'язаний із глибокою перебудовою та деформацією всієї системи життєвих цінностей, у якій загальноприйняті моральні, етичні та правові норми суспільства відходять на другий план, поступаючись місцем егоїстичним інтересам. Додатковою серйозною проблемою у роботі з такими особами стає їхнє прагнення психологічно захиститися шляхом штучного зменшення рівня небезпеки та масштабів шкоди від скоєного ними злочину. Вони намагаються переконати себе й оточуючих, що нічого страшного не сталося, але це сильно заважає щирому усвідомленню власної провини та повністю блокує будь-які внутрішні позитивні зміни особистості.

1.3. Морфологічний тест життєвих цінностей В. Ф. Сопіва та Л. В. Карпушиної як інструмент психологічної діагностики.

Для здійснення глибокого та об'єктивного аналізу внутрішніх пріоритетів особистості у сучасній практичній психології застосовуються спеціалізовані стандартизовані психодіагностичні методики. Серед усього розмаїття такого інструментарію особливе місце посідає Морфологічний тест життєвих цінностей (МТЖЦ), розроблений відомими фахівцями В. Ф. Соповим та Л. В. Карпушиною. Головна перевага та унікальність цього тесту полягає в тому, що

він дозволяє досліднику вивчити не просто абстрактні чи відірвані від реальності прагнення людини, а її конкретні, динамічні ціннісні орієнтації. Ці орієнтації аналізуються у безпосередньому поєднанні з різними сферами життєдіяльності суб'єкта, що має першочергове значення для розробки та успішної реалізації сучасних гуманістичних концептів різноманітних пробаційних програм [8, с. 120].

В концептуальній основі зазначеного тесту лежить фундаментальна ідея про те, що вся загальна система індивідуальних цінностей людини не існує сама по собі, а реально проявляється лише через її щоденну активність, вибір та вчинки у конкретних життєвих напрямках. Проведення детальної діагностики мотиваційної, емоційної та ціннісної сфер за допомогою такого надійного стандартизованого інструментарію забезпечує психологу можливість крок за кроком побудувати точний, цілісний та об'єктивний психологічний профіль особистості досліджуваного [21].

Відповідно до методики МТЖЦ, внутрішня структура особистості аналізується через перелік із восьми ключових життєвих цінностей:

- Розвиток себе. Відображає свідоме прагнення людини до постійних внутрішніх змін, розширення свого світогляду, накопичення нових знань. Особи з високим рівнем за цією шкалою прагнуть покращувати власні здібності, підвищувати рівень особистісного потенціалу та цінують сам процес самовдосконалення. У контексті девіантної поведінки низький показник тут свідчить про інтелектуальну та духовну пасивність.
- Духовне задоволення. Визначає орієнтацію суб'єкта на вищі морально-етичні стандарти, прагнення до досягнення внутрішньої гармонії, чесності перед собою та іншими. За цієї умови духовні та інтелектуальні інтереси чітко переважають над суто матеріальними чи егоїстичними спонуканнями.
- Креативність (творчість). Характеризує виражене бажання людини вносити елементи новизни, оригінальності та творчого пошуку у будь-яку діяльність, якою вона займається. Такі особи завжди прагнуть шукати

нестандартні шляхи вирішення життєвих проблем, гнучко реагують на зміни та намагаються уникати нудних життєвих шаблонів чи стереотипів.

- Активні соціальні контакти. Демонструє глибоку внутрішню потребу індивіда у встановленні довірливих, щирих, тривалих та міцних стосунків з оточуючими людьми. Ця цінність передбачає прагнення до взаєморозуміння, включеності у соціальні групи, колективної взаємодії та відкритості у спілкуванні, що є важливим фактором здорової соціалізації.
- Власний престиж. Відображає фокус особистості на отриманні визнання з боку суспільства, прагнення завоювати високий соціальний статус, авторитет, повагу та виключно позитивну оцінку своїх дій з боку референтних осіб. Якщо ця цінність стає домінуючою за відсутності моральних обмежень, вона може штовхати особу на демонстративні або протиправні вчинки ради самоствердження.
- Високе матеріальне становище. Фіксує спрямованість людини на фінансове благополуччя, прагнення до максимального життєвого комфорту, накопичення матеріальних благ та розгляд грошей і розкоші як головного, універсального показника життєвого успіху. Надмірне викривлення в цей бік часто стає криміногенним чинником у клієнтів пробації.
- Досягнення. Вказує на потребу особистості у отриманні конкретних, видимих, практичних результатів своєї діяльності. Це прагнення вирішувати складні життєві завдання, ставити чіткі цілі та отримувати внутрішнє задоволення від подолання труднощів на шляху до успіху, що свідчить про розвинену вольову регуляцію.
- Збереження власної індивідуальності. Характеризує настійне прагнення людини залишатися повністю незалежною від думок, оцінок чи тиску більшості оточуючих. Такі особи активно захищають свої погляди, унікальний стиль життя, власну автономію та право приймати рішення без стороннього втручання.

Важливою методологічною особливістю МТЖЦ є те, що всі перераховані вище цінності вивчаються не ізольовано, а в межах конкретних життєвих сфер, які є простором для їхнього прояву.

Автори методики виділяють такі сфери: професійна діяльність, сфера освіти та навчання, сімейне життя, сфера суспільної активності, сфера індивідуальних захоплень (хобі), а також сфера фізичної культури та здоров'я. Такий підхід дає змогу побачити, де саме людина намагається реалізувати свої прагнення, а де відчуває повну блокаду потреб.

У специфічному контексті діяльності філій Центру пробації використання МТЖЦ надає психологу унікальну можливість чітко побачити, диференціювати та проаналізувати наявні зони деформацій у структурі особистості правопорушника. Це виявлення є базовою, обов'язковою умовою для успішного проектування та виконання індивідуальних пробаційних програм [18, с. 4].

Наприклад, якщо під час проведення первинної діагностики фахівець фіксує критично низький рівень прагнення до саморозвитку та духовного задоволення на тлі надмірно високої, агресивної орієнтації на високе матеріальне становище будь-якою ціною, це чітко вказує на наявність серйозних зон ризику та криміногенних нахилів особи. Отримані за допомогою тесту розгорнуті дані стають надійним фундаментом для розробки цілеспрямованих корекційних заходів. Вони допомагають пенітенціарним психологам грамотно зміщувати внутрішні акценти з егоїстичних, асоціальних чи протиправних інтересів засуджених на позитивні, конструктивні соціальні та особистісні орієнтири, що повністю відповідає сучасним загальним принципам гуманізації всієї вітчизняної системи виконання покарань [20].

РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження та практичне використання морфологічного тесту життєвих цінностей у психокорекційній роботі психолога органів пробації.

2.1. Організація та методика емпіричного дослідження.

Емпіричне дослідження було спрямоване на визначення практичної значущості застосування Морфологічного тесту життєвих цінностей (МТЖЦ)

В. Ф. Сопіва та Л. В. Карпушиної у процесі психодіагностичної діяльності з особами на пробації. Актуальність роботи зумовлена тим, що життєві цінності виступають ключовим внутрішнім регулятором поведінки та визначають успішність соціальної адаптації [11, с. 113]. Поглиблений аналіз ціннісно-сміслової сфери клієнтів пробації є необхідною умовою для побудови ефективної ресоціалізаційної роботи.

Об'єктом дослідження є особи, що знаходяться на обліку в органах пробації. Предмет дослідження становлять їхні життєві цінності та специфіка їх діагностики. Гіпотеза передбачала, що отримані результати можуть бути успішно використані психологом для планування індивідуальних корекційних впливів, зокрема для розвитку соціально прийнятних орієнтацій [26].

Вибірку склали 34 особи, які перебувають на пробаційному обліку. Як свідчать наукові джерела, ця категорія респондентів часто має розмитість ціннісних орієнтацій та потребує цілеспрямованої підтримки у формуванні внутрішніх опор для законослухняної поведінки.

Як основний психодіагностичний засіб використовувався Морфологічний тест життєвих цінностей (МТЖЦ) Сопова-Карпушиної (див. Додаток А). Ця методика дозволяє досліджувати ієрархічну структуру цінностей у професійній, сімейній, соціальній та особистісній сферах [14, с. 46].

Дослідження проводилося за безпосередньої участі психолога пробаційної установи. Перед початком тестування проводилася коротка вступна бесіда з метою налагодження довірливих стосунків, створення комфортної психологічної атмосфери та зниження ситуативного емоційного напруження. Психолог пояснював, що результати тестування будуть використані виключно для надання адресної психологічної допомоги, а не для санкцій чи оціночних суджень з боку контролюючих органів. Далі учасникам доступно пояснювалися цілі дослідження та процедура виконання завдань.

Інструкція до методики подавалася у стандартному варіанті, але у разі потреби додатково роз'яснювалася без впливу на характер відповідей та без нав'язування варіантів вибору. Такий підхід забезпечував дотримання

принципів добровільності, конфіденційності та недирективності під час збору даних.

Діагностичний матеріал надавався у паперовій формі, що відповідало організаційним умовам проведення дослідження в установах пробації. Респонденти самостійно заповнювали бланки, уважно ознайомлюючись із твердженнями та здійснюючи їх оцінювання на основі власної життєвої значущості та індивідуального досвіду. Психолог забезпечував супровід процесу виконання методики, за необхідності відповідав на організаційно-технічні запитання, контролював повноту заповнення бланків, водночас не втручаючись у зміст відповідей та не впливаючи на їх характер.

Час відведений на виконання методики, не регламентувався жорсткими обмеженнями та визначався індивідуальними особливостями респондентів, зокрема швидкістю сприймання інформації, рівнем розуміння інструкції, здатністю до концентрації уваги та загальним психоемоційним станом під час обстеження. Тривалість виконання завдання суттєво варіювалася між учасниками і в окремих випадках могла перевищувати середні показники. Обмеження у часі не встановлювалися, що дозволяло знизити рівень ситуативного напруження та сприяти більш усвідомленим і щирим відповідям респондентів.

Обробка отриманих даних емпіричного дослідження розпочався з етапу системної обробки отриманих даних, яка здійснювалася відповідно до інструкції та рекомендацій, наведених в авторському описі методики МТЖЦ. Процес обробки та інтерпретації було реалізовано у кілька етапів, що забезпечило об'єктивність та наукову достовірність подальших висновків [8, с. 42].

На першому етапі проводилася ретельна перевірка бланків на повноту та коректність заповнення з метою виключення анкет із пропусками або технічними неточностями. Це дозволило встановити, що всі 34 респонденти надали повні відповіді, які є придатними для подальшого аналізу.

Другим етапом став безпосередній підрахунок балів за кожною шкалою відповідно до правил обробки, за ключем, передбачених методикою. На основі отриманих кількісних показників було сформовано індивідуальні профілі життєвих цінностей для кожного респондента, що дало змогу побачити персональну ієрархію орієнтирів кожної особи.

На третьому етапі здійснювався якісний аналіз результатів, який передбачав вивчення структури та співвідношення життєвих цінностей у межах кожного індивідуального профілю. Це дозволило визначити специфіку ціннісної спрямованості респондентів та виявити характерні для них ціннісні пріоритети [1, с. 16-17].

Завершальним етапом стало загальне узагальнення результатів по всій вибірці з використанням методів описової статистики. Зокрема, було проведено розрахунок середніх арифметичних значень, що дозволило визначити загальні тенденції розподілу життєвих цінностей серед досліджуваних осіб та підготувати матеріал для глибокого змістового аналізу.

Отже, організація емпіричного дослідження була реалізована з урахуванням специфіки досліджуваного контингенту, зокрема осіб, які перебувають на пробаційному обліку та характеризуються труднощами встановлення довірливого контакту, підвищеним рівнем ситуативного емоційного напруження та зниженою здатністю до рефлексивного аналізу власних переживань. Також враховувалися умови роботи в системі пробації, зокрема обмежені організаційні ресурси, необхідність дотримання етичних принципів психологічної роботи та поєднання діагностичної діяльності з іншими професійними завданнями психолога. Такий підхід забезпечив коректність проведення процедури, надійність отриманих емпіричних даних та їх придатність для подальшого наукового аналізу і практичного використання в діяльності психолога органів пробації.

2.2. Аналіз результатів дослідження життєвих цінностей осіб, які перебувають на пробації.

Опрацювавши результати, аналіз емпіричного дослідження розпочався з етапу системної обробки даних за методикою МТЖЦ (див. Додаток А). Процес інтерпретації було реалізовано у кілька етапів.

Перевірка коректності заповнення 34 бланків, підрахунок балів за ключем, формування індивідуальних профілів та математико-статистичне узагальнення результатів по всій вибірці (розрахунки середніх значень представлено у Додатку Б). Це дозволило вибудувати повну та структурну картину життєвих орієнтирів респондентів, розгледівши глибинні настановлення, які визначають їхню адаптацію до життя в суспільстві [8, с. 42].

Першочергово було проведено диференціацію респондентів за типом спрямованості особистості (див. Рис. 2.1).

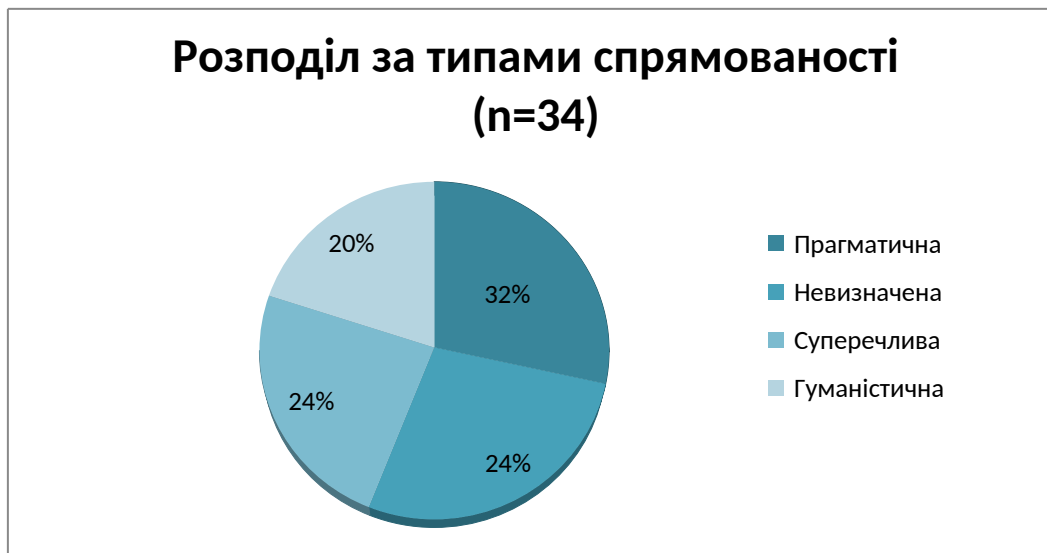

Рис. 2.1. Розподіл досліджуваних за типами спрямованості особистості (n=34).

Аналіз отриманих даних демонструє, що переважна частина респондентів (32%) належить до прагматичного типу спрямованості. Для таких осіб пріоритетним є досягнення відчутних матеріальних результатів та фінансової вигоди. Значна частка вибірки розділилася між невизначеним (24%) та суперечливим (24%) типами, що вказує на відсутність стійкої системи внутрішніх опор та ціннісну дезорієнтацію засуджених [1, с. 16]. Найменш представленою (20%) виявилася група з гуманістичною спрямованістю, що свідчить про низьку значущість духовних та етичних цінностей для більшості підоблікових.

1.Ієрархія життєвих цінностей підоблікових осіб.

На основі узагальненого аналізу профілів було вибудовано ієрархічну структуру цінностей, де кожна позиція розкрита через призму психологічного ключа методики, що дозволяє зрозуміти внутрішню мотивацію респондентів.

Високе матеріальне становище. Для переважної більшості досліджуваних ця цінність є фундаментом життєвого благополуччя (домінантом). Респонденти переконані, що матеріальний достаток є головною умовою успіху. Високий рівень доходів для них виступає головною підставою для розвитку почуття власної значущості та підтримки самооцінки. У поведінці це проявляється як гостра зацікавленість у фінансовій вигоді та оцінка оточуючих виключно за рівнем їхнього добробуту.

Власний престиж. Охоплює одне з ключових місць. Досліджувані демонструють виражене прагнення до визнання, поваги та схвалення з боку значущих осіб. Вони гостро потребують соціального підтвердження своєї успішності. За ключем методики, такі особи часто бувають самовпевненими та категоричними у взаємодії, особливо з тими, хто від них залежить, намагаючись таким чином компенсувати внутрішню невпевненість[2, с. 23].

Збереження власної індивідуальності. Для більшості опитуваних вкрай важливо не виділятися на фоні інших і залишатися частиною загальної маси, як кажуть “Не бути білою вороною”. Ті, хто намагається якось проявити свою індивідуальність або привернути увагу, вони сприймають як невихованих, тому свідомо уникають будь-якої особистої відповідальності за власну поведінку. Така позиція вказує на сильне небажання бути поміченим і страх перед суспільним осудом. Це свідчить про виражений конформний вектор розвитку особистості, що робить таких людей легкою мішенню для негативного впливу оточення, оскільки вони схильні просто копіювати дії більшості.

Досягнення. Відповідає за прагнення до конкретних результатів є вираженням, проте воно часто має короткостроковий характер. Замість планування на далеку перспективу, підоблікові особи фокусуються на найближчих цілях. У багатьох випадках спостерігається життєве безсилля у спробах досягти масштабних змін,

що призводить до залежності від того, як складаються зовнішні ситуації. За часту живуть по принципу “поживемо - побачимо”.

Активні соціальні контакти. Цінність має середній рівень значущості. Хоч респонденти акцентують на тому що, спілкування є одним із важливих для них, на практиці часто виявляють нерішучість із незнайомими людьми та недовіру. Вони цінують можливість взаємодії, але часто не бажають бути відкритими, що вказує на дефіцит емпатії та соціальну настороженість.

Розвиток себе. Ця шкала перебуває в зоні низьких значущостей. Досліджувані демонструють тенденцію до самодостатності, вважаючи, що їхній характер і здібності вже сформовані й не потребують змін. Вони ставлять так званий поріг своїм можливостям, що робить їх ригідними та вразливими до будь-якої конструктивної критики.

Духовне задоволення. Одна з найменш вагомих цінностей. У групі домінує прагматизм. Тобто пошук конкретної моральної вигоди або задоволення власних потреб замість дотримання етичних норм. Погляди респондентів часто цинічні, спостерігається нехтування громадською думкою та нормами поведінки.

Креативність. За аналізом вийшла найменш значуща цінність. Показники творчої активності мінімальні. Досліджувані схильні до стереотипності, консерватизму та проходження вже усталеним нормам. Будь-які нововведення або необхідність нестандартного мислення викликають у них роздратування. Це свідчить про низький адаптивний потенціал.

2. Пріоритетність життєвих сфер.

Застосування цієї методики дає змогу чітко зрозуміти, у яких саме життєвих напрямках люди, що перебувають на обліку, намагаються задовольнити свої запити та де вони бачать простір для власної активності. Проаналізувавши шість основних сфер та вибудувавши їх за ступенем важливості для наших респондентів.

За результатами, сфера сімейного життя є найвищим пріоритетом для всіх респондентів. Для більшості опитаних родина є тим місцем, де вони шукають

захисту, розуміння та душевного спокою. Вони стверджують, що готові витратити сили на вирішення домашніх справ, оскільки саме в сім'ї бачать основний сенс свого існування. Це свідчить про те, що домашній затишок та стосунки з близькими є тим головним стимулом, який може спонукати їх до виправлення.

Сфера професійного життя. На другому місці в цій ієрархії стоїть робота, проте ставлення до неї має досить специфічний характер. Більшість сприймає трудову діяльність виключно як спосіб заробити гроші або отримати певний статус у суспільстві. Така Людина буде прагнути знайти надійне місце, яке б гарантувало їм виживання, але при цьому сама суть роботи чи професійний розвиток їх цікавлять мало. Іншими словами, робота для них має лише інструментальний ресурс для підтримки матеріального стану, а не способом самовираження.

Сфера фізичної активності. Цікавим виявилось, що догляд за своїм тілом та заняття спортом посідають досить високе місце. Багато хто приділяє увагу фізичній формі, але часто це робиться для того, щоб краще виглядати в очах інших або підтримувати образ сильної людини. Зовнішня привабливість та здоров'я сприймаються як важливий елемент успішного вигляду.

Сфера захоплень. Помічається зниження рівня активності. Більшість респондентів не мають стійких хобі чи якихось серйозних інтересів. Їхнє дозвілля зазвичай проходить одноманітно, що є певним ризиком, адже через відсутність корисних захоплень вони можуть швидше потрапити під негативний вплив старого оточення.

Сфера суспільного життя. Ця сфера мало цікавить підоблікових осіб, так як вони майже не беруть участі у громадських справах. Бажання допомагати іншим безкоштовно чи на волонтерських засадах взагалі не виявляється. Їхня позиція займає пасивну роль, вони воліють бути сторонніми спостерігачами і не втручатися в те, що відбувається навколо, якщо це не стосується їх особисто.

Сфера навчання та освіти. Зазначена сфера займає останнє місце в цій ієрархії. Більшість опитаних бачать у навчанні лише нудний і вимушений

процес, від якого вони хочуть швидше звільнитися. Вони не вважають нові знання цінними для свого розвитку, сприймаючи освіту лише як формальність, необхідну для отримання документа чи виконання вимог пробації.

Для наочного представлення структури цінностей та сфер був побудований зведений графік (див. Рис. 2.2).

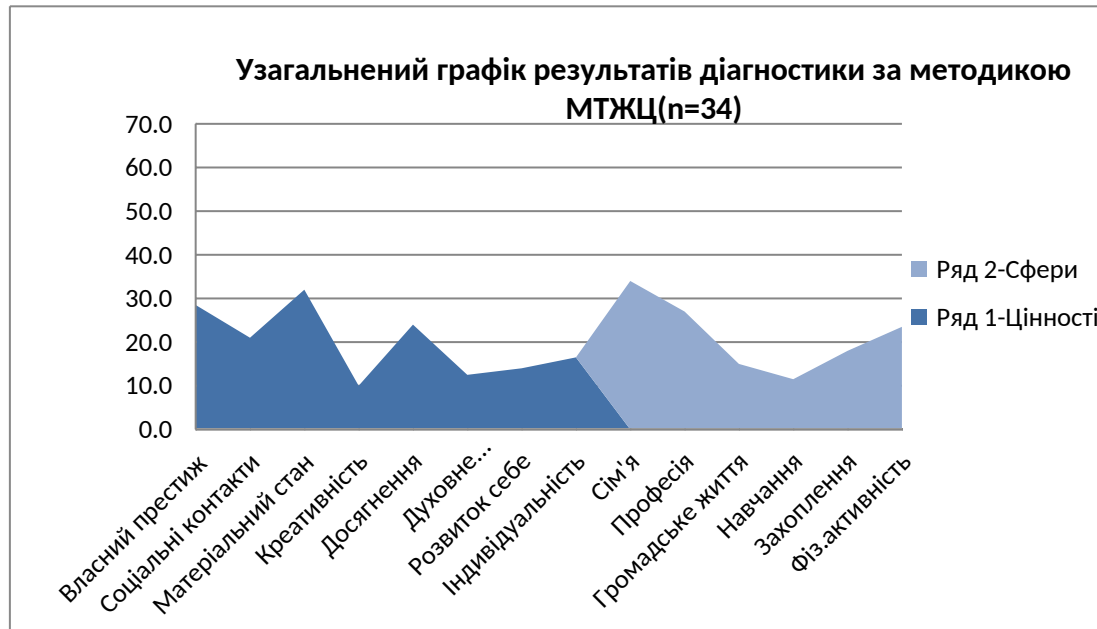

Рис. 2.2. Узагальнений графік результатів діагностики за методикою МТЖЦ (n=34)

Представлена модель візуалізує концентрацію засуджених на вузькому колі потреб: матеріальному забезпеченні та сімейному захисті. Мінімальні показники за шкалами навчання та громадської активності свідчать про низьку готовність до самовдосконалення та соціальної інтеграції. Виявлена специфіка ієрархії цінностей обґрунтовує доцільність впровадження заходів психологічної допомоги, що орієнтовані на стимулювання соціальної відповідальності та розвиток нових інтелектуальних інтересів.

Типологічний аналіз кейсів як ілюстрація прихованої динаміки.

Для підтвердження ефективності обраної методики МТЖЦ та доведення висунутої гіпотези було проведено якісний аналіз найбільш специфічних профілів респондентів. Це дозволило простежити зв'язок між декларованими цінностями та глибинними психологічними настановленнями, які визначають стратегію соціальної адаптації засуджених [8, с. 56].

Кейс 1: Психологічний аналіз профілю Особи №28. Прагматичний тип.

Даний кейс найкраще проілюструє приховану суперечливість у системі цінностей людини. Якщо опиратися лише на бали, які людина виставила собі свідомо, вона видається соціально успішною та діяльною. Проте глибинна інтерпретація результатів тестування дає змогу виявити її справжню, завуальовану стратегію адаптації, яка суттєво відрізняється від зовнішнього образу [7, с. 183].

У Особи спостерігається найвищі бали за показниками власного престижу та активних стосунків з оточуючими, що доповнюється великим інтересом до суспільного життя. На перший погляд може здатися, що респондент справді готовий змінюватися та хоче бути корисним для громади. Проте низький рівень бажання розвиватися як особистість разом із надмірним прагматизмом вказують на зовсім інший внутрішній мотив.

Виявляється, що соціальна активність для цієї особи не є щирою потребою. Це швидше продуманий спосіб маніпулювати іншими, щоб отримати похвалу та схвалення від впливових людей. Тестування допомогло побачити тут приховане прагнення до успіху будь-якою ціною, навіть якщо доведеться нехтувати інтересами інших. Розуміння таких особливостей є надзвичайно важливим, адже це дозволяє вчасно помітити реальні ризики в поведінці людини, яка перебуває на пробації.

Кейс 2: Психологічний аналіз профілю Особи №6. Невизначений тип.

Цей профіль є дуже показовим, адже він демонструє приховану модель поведінки, спрямовану на пасивне самозбереження. Таку особливість складно виявити під час звичайної бесіди або простого спостереження, оскільки людина поводить себе спокійно і не виявляє жодних ознак відкритої ворожості чи агресії. На перший погляд вона може здаватися цілком слухняною та безконфліктною, що часто вводить в оману спеціалістів.

Проте за таким зовнішнім спокоєм ховається повна відсутність внутрішніх цілей та ініціативи. Респондент не намагається змінити своє життя на краще, а просто намагається виживати з мінімальними зусиллями, підлаштовуючись під

обставини. Така людина не чинить опору правилам пробації, але й не робить нічого для своєї реальної ресоціалізації. Розуміння цієї прихованої стратегії є надзвичайно важливим, адже воно показує, що відсутність порушень дисципліни не завжди означає успішне виправлення, а може бути лише способом уникнути зайвих проблем без будь-яких внутрішніх змін.

Профіль вказує на повне руйнування системи життєвих цінностей. У респондента практично немає чітких пріоритетів, а його внутрішній стан характеризується абсолютною байдужістю до успіху та повною залежністю від того, як складуться обставини. Життєва позиція за принципом “плисти за течією” вказує на те, що людина почувається безсилою і навіть не намагається поставити перед собою хоч якісь цілі.

Прагнення бути як усі та нічим не виділятися, разом із відсутністю бажання дізнаватися щось нове, свідчать про те, що людина просто повністю підкорилася оточенню. Використана методика допомогла виявити стан глибокої соціальної апатії. Це дуже важливий момент, адже саме така внутрішня порожнеча та відсутність інтересу до життя стають головним бар'єром, який фактично блокує будь-які спроби виховної чи психологічної допомоги клієнту пробації.

Кейс 3: Аналіз психологічного профілю Особи №17. Суперечливий тип.

Важливо продемонструвати на конкретному прикладі, як у свідомості людини виникає і розвивається серйозний внутрішній розлад. Цей випадок наочно показує ситуацію, коли респондент намагається балансувати між двома протилежними полюсами.

З одного боку, він декларує правильні моральні орієнтири та прагне отримати схвалення від суспільства, але з іншого - стикається з жорсткою реальністю та гострою потребою у грошах чи матеріальних благах. Саме ця прихована суперечність між: тим, як треба жити та тим, що потрібно для виживання. Це створює психологічну напругу, яка часто стає справжньою причиною правопорушень. Вивчення цього профілю допомагає нам зрозуміти,

чому навіть при розумінні суспільних норм людина може обирати шлях порушення закону задля задоволення своїх базових потреб.

У респондента №17 ми бачимо дуже цікаву і водночас складну ситуацію. В нього одночасно зафіксовані високі бали за прагненням до духовного задоволення та бажанням мати високий рівень достатку. На словах ця людина каже, що для неї найважливішим є сім'я та дотримання моральних правил. Але результати тестування показують іншу, приховану сторону - величезне бажання розбагатіти, оскільки саме в грошах людина баче підтвердження своєї цінності.

Через те, що ці дві цілі духовність і гроші постійно конфліктують між собою, людина перебуває у стані сильної внутрішньої напруги. Це нагадує постійне балансування на тонкій межі, де щоразу доводиться обирати між чесним ім'ям та матеріальною вигодою. Такий внутрішній розлад зазвичай дуже ретельно приховується від працівників пробації, адже зовні людина намагається виглядати правильною. Проте використана методика допомогла нам побачити цей конфлікт і зрозуміти, що саме ця суперечність може бути причиною ризикованої поведінки.

Провівши аналіз результатів нашої групи, можна впевнено сказати, що висунута на початку роботи гіпотеза знайшла своє емпіричне підтвердження. Використання методики МТЖЦ виявилось справді ефективним рішенням, адже вона допомогла підсвітити реальні життєві пріоритети засуджених, які вони часто намагаються приховати за правильними словами під час звичайних бесід.

Отримані дані чітко вказують на певний перекис у цінностях під облікових. Для більшості з них на першому місці стоїть матеріальний достаток та бажання мати високий статус престиж, тоді як розвиток власної особистості чи навчання практично не мають значення. Детальний розбір окремих кейсів допомог зрозуміти, що за спокійною поведінкою клієнта пробації може ховатися або маніпулятивне прагнення до успіху, або стан повної апатії та внутрішньої розгубленості.

Важливим моментом є те, що сфера сім'ї залишається чи не єдиним стабільним ресурсом, на який може опиратися психолог у своїй роботі. Це дає

нам реальний шанс для виправлення людини. Отже, результати дослідження доводять: якщо ми хочемо не просто контролювати засуджених, а реально допомагати їм змінитися, нам потрібно використовувати саме таку глибоку діагностику. Вона дозволяє побачити справжні точки опори та скласти індивідуальний план роботи, який буде працювати на практиці, а не лише на папері.

2.3. Практичні можливості застосування морфологічного тесту в психокорекційній роботі психолога органів пробації.

Емпіричне дослідження 34 осіб, що перебувають на пробаційному обліку, не лише підтверджує гіпотезу, а й відкриває широке поле для практичної діяльності психолога. Методика МТЖЦ є незамінним інструментом у роботі психолога. Вона дає фахівцю карту внутрішнього світу людини, що дозволяє побачити не просто набір балів, а розуміти, де саме у свідомості стався збій. Це дає змогу обирати максимально точні методи впливу на особистість

Основні практичні можливості, які відкриває цей тест для фахівця системи пробації.

1. Визначення стратегії роботи через типи спрямованості.

Методика дозволяє розділити клієнтів на групи за їхніми життєвими орієнтирами, що допомагає психологу обрати правильний тон розмови та стратегію супроводу.

Для прагматичного типу спрямованості. Дослідження показало, що цей тип є найбільш масовим у вибірці. Для таких людей пріоритетом є вигода та матеріальний результат. Практична можливість тут полягає у відмові від довгих моральних лекцій, які для них не мають ваги. Психолог має будувати роботу на раціональній логіці. Тобто дотримуватися закону - це не просто правильно, це безпечно та вигідно для власного бюджету [32, с. 68]

А для невизначеного типу спрямованості, можливість тесту полягає у тому, що можна вчасно помітити стан соціальної апатії. Психолог розуміє, що такому клієнту не потрібні складні психологічні теорії. Як показав кейс Особи №6,

результати вказують на повну відсутність чітких життєвих цілей. Робота має починатися з навчання ставити елементарні плани на день.

В ситуації із суперечливим типом спрямованості, це дає змогу психологу працювати саме з внутрішньою напругою, яка зазвичай і штовхає людину до правопорушення [4, с. 46].

Хоча в пробації гуманістичний тип рідкісний, його виявлення є великою вдачею для психолога. Тест показує, що у людини збережена совість і вона щиро переживає через свій вчинок. Це дає змогу психологу не тиснути на клієнта, а працювати через співчуття та каяття. Такі люди зазвичай найшвидше виправляються, бо мають міцний моральний фундамент.

2. Використання сфери сім'ї як головного ресурсу ресоціалізації.

Глибокий аналіз показників за шкалою "Сім'я" дає можливість зрозуміти рівень соціальної інтеграції особистості. У контексті дослідження респондентів було помічено, що навіть при високому прагматизмі, емоційний зв'язок із рідними залишається ключовим регулятором поведінки.

Психолог може використовувати цю інформацію як фундамент стосовно побудови діалогу. Коли ми кажемо, що сім'я - це якір, ми маємо на увазі здатність цих стосунків утримувати людину від імпульсивних вчинків. Під час обговорення результатів тестування клієнт отримує можливість подивитися на свою систему цінностей збоку. Високі бали у цій сфері часто стають для нього відкриттям. Він усвідомлює, що попри всі життєві труднощі, у нього є те, заради чого варто залишатися законослухняним.

Але важливо розуміти, що робота з сімейними цінностями не є просто розмовою про дім. Це стратегічний інструмент переходу від примусу до усвідомлення. Зовнішній контроль з боку органів пробації часто сприймається клієнтами як ворожий або тиснучий елемент. Проте, коли акцент зміщується на благополуччя близьких, опір системі зменшується [9, с. 131].

У ході практичної корекційної взаємодії психолог має ставити акцент на наслідках. Ми не просто обговорюємо статтю закону, а моделюємо ситуацію.

Як приклада, можна задати таке питання: Як зміниться життя вашої дитини, якщо вас знову позбавлять волі?. Тобто таке звернення до емоційного інтелекту дозволить нам активувати почуття обов'язку, яке було виявлено під час морфологічного тесту. Таким чином, законослухняність стає внутрішнім вибором людини, її способом захистити власну родину від потрясінь.

3. Можливість корекції порожніх сфер життя особистості

Загальні результати групи згідно з Рис. 2.2 вказують на суттєві прогалини стосовно сфер самоосвіти та корисного дозвілля. Під час дослідження респондентів стало очевидним, що ці напрямки практично випадають із системи життєвих пріоритетів осіб, які перебувають на пробації.

Низька мотивація стосовно навчання чи отримання професії створює небезпечний вакуум у житті клієнта. Психолог має усвідомлювати, що ігнорування саморозвитку - це не просто лінощі, а серйозний ризик рецидиву. Без легальних інтересів людина швидко повертається до старих деструктивних звичок і сумнівних компаній.

Ключовими напрямками корекції виступають:

- Стимулювання навчання. Формування реальної потреби у здобутті фаху або освіти.
- Заміна оточення. Пошук особистих хобі, які витіснять спілкування в асоціальних групах.
- Корисне дозвілля. Наповнення вільного часу заняттями, що приносять легальне задоволення.

Така робота допоможе клієнту змінити ставлення до власного часу та вибудувати нову модель життя. Це перетворює пробацію з простого контролю на шлях до реальної трансформації особистості.

4. Об'єктивний моніторинг змін та прогнозування ризиків.

Використання МТЖЦ дозволяє фахівцю відстежувати справжню динаміку внутрішніх трансформацій особистості, не покладаючись лише на слова чи обіцянки клієнта виправитися. Психолог отримує інструмент для фіксації реальних зрушень у свідомості респондента.

Здійснення повторного моніторингу виступає наочним показником ефективності проведеної роботи. Якщо після серії корекційних занять спостерігається зростання балів у сферах саморозвитку чи освіти, це слугує об'єктивним підтвердженням того, що людина дійсно змінюється на глибинному рівні. Такі результати свідчать про поступове витіснення асоціальних установок конструктивними прагненнями.

Також методика дає змогу фахівцю оцінити реальну ймовірність вчинення рецидиву. Психолог розуміє, якщо матеріальне збагачення залишається єдиним пріоритетом, а духовні чи інтелектуальні цінності мають нульові показники, рівень небезпеки рецидиву є вкрай високим. У такій ситуації прагнення до легкої вигоди переважає над моральними чи законними обмеженнями, що вимагає додаткової уваги та посиленої корекційної роботи.

5. Робота з корекцією ціннісної ієрархії задля успішної соціальної адаптації.

Методика МТЖЦ надає психологу можливість конкретизовано працювати з кожним елементом ціннісної структури клієнта. Це дозволить не просто спостерігати за станом особистості, а активно впливати на її ключові орієнтири.

Можна зробити переорієнтація прагнення до престижу. Значна частина респондентів відчуває гостру потребу у визнанні, проте реалізує її через авторитет у кримінальному середовищі. Психолог має змогу перенаправити це бажання бути значущим у конструктивне русло, наприклад, через сферу професійних здобутків або спортивних результатів.

Також психолог може стимулювати духовне задоволення. Оскільки результати більшості досліджуваних за цією шкалою є досить низькими, практичні заходи мають бути спрямовані на пробудження етичної свідомості. Робота фахівця має включати розвиток здатності до емпатії та формування почуття відповідальності за власні вчинки перед суспільством.

Робота з активізацією соціальних контактів. За часту у підоблікових осіб виявляється висока недовіра до оточення та замкненість у звичному колі спілкування. Психолог може використовувати отримані дані, щоб навчити

клієнта базовим навичкам комунікації з новими людьми. Основна мета фахівця, допомогти людині вибудувати зв'язки з представниками законослухняних соціальних груп [8, с. 45].

Отже, емпіричне дослідження підтвердило, що методика МТЖЦ є ключовим інструментом для персоналізації психокорекційної роботи в органах пробації. Завдяки виявленню типів спрямованості особистості фахівець отримує змогу замінити формальний контроль на адресний вплив, орієнтований на реальні ціннісні пріоритети клієнта.

Особливе значення має використання сфери сім'ї як головного ресурсу ресоціалізації та заповнення вакууму в сферах освіти й дозвілля для зниження ризику рецидиву. Таким чином, результати тестування дозволяють не лише об'єктивно моніторити внутрішні зміни людини, а й вибудовувати стійку мотивацію до законослухняної поведінки, спираючись на значущі для неї життєві орієнтири.

РОЗДІЛ 3. ПСИХОКОРЕКЦІЙНА ПРОГРАМА РОБОТИ З ЖИТТЄВИМИ ЦІННОСТЯМИ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ПРОБАЦІЇ.

3.1. Основні підходи до розробки психокорекційної програми.

Проектування програми психологічного впливу для осіб, які перебувають на обліку в органах пробації, повинно ґрунтуватися на фундаментальному розумінні того, що протиправна поведінка є деструктивним наслідком викривлень у внутрішній системі особистісних орієнтирів. Концептуальним підґрунтям пропонованої програми стали результати морфологічного тесту життєвих цінностей (МТЖЦ), завдяки якому вдалося визначити проблемні сфери в житті засуджених та знайти ті ресурси, які допоможуть їм змінитися

Мета корекційного впливу полягає у трансформації ціннісних пріоритетів, від прагматичних та асоціальних установок до конструктивних, соціально прийнятних орієнтирів. Завдання фахівця полягає у створенні таких психологічних умов, за яких дотримання правових норм сприйматиметься клієнтом не як зовнішній примус чи тиск з боку держави, а як внутрішня

усвідомлена потреба [8, с. 45]. При цьому структура програми має бути достатньо гнучкою, щоб враховувати специфічну індивідуальну спрямованість кожного підопічного [29, с. 203].

Для досягнення максимальної результативності ми пропонуємо інтегрувати два провідні психологічні підходи, що доповнюють один одного в умовах пробаційної практики.

Першим базовим напрямом є когнітивно-поведінковий підхід. Даний вектор вважається фундаментальним у світовій практиці роботи з правопорушниками. Його головна ідея полягає у корекції мисленнєвих схем, які безпосередньо детермінують вчинення злочинів. Якщо суб'єкт розглядає крадіжку як прийнятний та легкий спосіб збагачення, робота фахівця зосереджується на деконструкції цієї установки. Ми допомагаємо особистості опанувати навички критичного аналізу наслідків власних дій та вибудувати альтернативні, легальні стратегії поведінки [32, с. 56].

В межах цього підходу доцільно буде використовувати такі техніки.

Оцінка вигоди та наслідків. Під час бесіди психолог допомагає засудженому порівняти швидку, але сумнівну вигоду від злочину з тими серйозними втратами, які чекають на нього в майбутньому. Ми детально розбираємо, що реальний термін у в'язниці, втрата довіри рідних, засудження суспільства та неможливість знайти нормальну роботу коштують набагато дорожче, ніж будь-яка хвилинна нажива

Когнітивна реструктуризація (робота над мисленням). Ми допомагаємо людині відмовитися від небезпечної думки, що злочин це легкий спосіб заробити [16]. Замість цього ми формуємо розуміння, що будь-яке порушення закону, це величезний ризик назавжди втратити те, що людині справді дороге (сім'ю, свободу, повагу). Так засуджений поступово вчиться думати про наслідки кожного свого кроку.

Другим важливим компонентом є гуманістичний підхід. Робота з правопорушниками часто стає занадто офіційною та сухою, але саме цей підхід допомагає побачити в людині особистість, а не просто правопорушник.

Психологу важливо підтримати віру засудженого у власні сили та показати, що помилки в минулому не є вироком на все життя, і він може все змінити. Така підтримка особливо потрібна тим респондентам, які за результатами тесту мають гуманістичну або суперечливу спрямованість, адже для них внутрішні переживання мають велике значення [4, с. 46].

Звернення до внутрішнього потенціалу та совісті людини реалізується через такі інструменти як:

Екзистенційний лист у майбутнє. Клієнту пропонується написати звернення до самого себе або своїх близьких через п'ятирічний термін, детально візуалізуючи успішне законослухняне життя (професійні здобутки, повага в родині, стабільність).

Дерево ресурсів. Враховуючи виявлені під час тестування високі показники за сферою “Сім'я”, психолог допомагає засудженому ідентифікувати родину як головну опору та потужний стимул для відмови від кримінального шляху. Це активізує емоційну сферу та почуття обов'язку, що є ключовим для ресоціалізації респондентів із суперечливим типом орієнтацій [26].

Крім того, треба пам'ятати, що дієвість психокорекції на пряму залежить від дотримання ряду професійних принципів.

Принцип партнерства та добровільної участі. Психологу важливо не ставати для засудженого ще одним наглядачем чи суворим контролером. Спілкування має відбуватися на рівних, як партнерська розмова. Головне, щоб людина сама зрозуміла, що ця програма, насамперед шанс змінити своє життя на краще і знайти нові цілі, а не просто нудне завдання, яке треба виконати для звіту перед судом

Принцип індивідуалізації. Ми не можемо працювати з усіма однаково, тому методи допомоги треба підбирати залежно від характеру людини. Наприклад, якщо ми бачимо, що засуджений налаштований прагматично, то з ним найкраще говорити мовою фактів, логіки та особистої вигоди. А от для людей, які ще не визначилися зі своїм шляхом і мають невизначений тип цінностей,

найважливішим буде навчитися правильно планувати свій час та ставити перед собою конкретні цілі на майбутнє [23, с. 45].

Принцип етапності та послідовності. Цей процес не миттєва подія, а тривала робота. Важливо, щоб кожен крок був логічним: ми спочатку проводимо діагностику, щоб зрозуміти проблему, потім працюємо над змінами за допомогою вправ, а на завершення оцінюємо, наскільки ефективною була наша допомога та чи змінилися думки клієнта.

Принцип ресурсної орієнтації. Оскільки дослідження показало, що сімейні цінності є найстійкішими для більшості досліджуваних, цей фактор використовується як основний рушійний механізм виправлення. Запропонована мною програма, це не просто набір вправ, а цілісна система, яка базується на реальних діагностичних даних та сучасних психологічних підходах. Вона спрямована на те, щоб заповнити вакуум у сферах саморозвитку та освіти, замінивши їх корисними та легальними життєвими цілями [8, с. 120].

3.2. Зміст і етапи реалізації психокорекційної програми.

Розроблену програму пропонується впроваджувати системно, розділивши її на три основні етапи. Кожен із них має свої завдання, які спрямовані на те, щоб поступово допомогти людині переосмислити свої життєві цінності.

Перший етап підготовчо-діагностичний.

На цьому етапі головною метою ми визначили налагодження контакту із клієнтом та отримання реального розуміння його внутрішнього світу.

Первинна діагностика за МТЖЦ. Пропонується починати роботу з тестування, щоб побачити актуальну ієрархію цінностей засудженого. Це дозволить психологу зрозуміти, яку мову спілкування обрати та на чому зробити акцент у подальших бесідах.

Виявлення сфер для роботи. Спираючись на проведене нами дослідження, де у 34 респондентів було виявлено низькі показники в освіті та саморозвитку, ми рекомендуємо на цьому етапі виділяти саме ці прогалини як пріоритетні для подальшої корекції.

Створення атмосфери довіри. Це обов'язковий крок, особливо для осіб із невизначеним типом спрямованості, які часто налаштовані скептично. Ми вважаємо за необхідне демонструвати відкритість та відмову від засудження, щоб зняти внутрішні бар'єри клієнта [24, с. 199].

Другий етап є основним (корекційний).

Це є ключовою частиною запропонованої програми. Вона ділиться на три тематичні блоки. Зміст кожного блоку було поділено так, щоб вплинути на ті сфери, які за результатами нашого аналізу виявилися найбільш проблемними або, навпаки, можуть стати ресурсом для змін.

Перший блок хочу запропонувати “Сім'я як опора та ресурс”.

Оскільки емпіричні дані підтвердили, що сімейні зв'язки залишаються найбільш стійким внутрішнім регулятором навіть за високого прагматизму, робота фокусується на зміцненні емоційної близькості з рідними.

Можна використувати вправу “Коло відповідальності”.

Суть полягає у тому, що клієнт на аркуші паперу малює коло, у центрі якого він сам, а навколо найближчі люди (діти, батьки, дружина). Психолог пропонує проаналізувати кожен вчинок не з точки зору закону, а через емоційний стан цих людей.

Метою виступає, активізація почуття обов'язку та усвідомлення того, що “термін у в'язниці” для засудженого це одночасно “термін самотності та труднощів” для його дитини. Це стає потужним стримуючим фактором для рецидиву.

Другим блок “Саморозвиток та структура часу”

Цей , блок спрямований на подолання ціннісного вакууму та соціальної апатії, виявленої у респондентів.

В цьому блоці можна зробити тренінг “Моє дозвілля”.

Суть якого буде у пошуку альтернативних способів отримання адреналіну та задоволення. Фахівець допомагає клієнту ідентифікувати приховані інтереси (спорт, ремесла, волонтерство), які здатні витіснити потребу у перебуванні в асоціальних компаніях.

Ще можна техніку “Малі кроки до великих змін”.

Змістом є те, що більшість засуджених мають розмиті уявлення про майбутнє. Нам треба навчити їх замінювати абстрактні мрії (хочу багато грошей) на конкретні короткострокові цілі. Тобто, психолог допомагає розбити велику ціль (наприклад, стати автомеханіком) на щотижневі завдання, дізнатися умови навчання, знайти курси, зібрати документи.

Мета цієї техніки, навчити клієнта бачити прямий зв'язок між легальним розвитком і реальним покращенням якості життя. Це формує відчуття контролю над власною долею, якого часто бракує особам на пробації [21, с. 51].

Останім блоком є “Переосмислення життєвого успіху”.

У межах цього блоку я пропоную зосередити зусилля на трансформації викривленого сприйняття поняття “престиж”, яке серед осіб на пробації часто помилково ототожнюється з кримінальним авторитетом. Ідеєю є заміна хибних ідеалів на конструктивні соціальні орієнтири.

Дискусійна панель “Справжній авторитет”.

Ми не читаємо клієнтам лекції про те, що красти це погано, а організовуємо щирі розмови на рівних. Психолог тут займає роль не вчителя, а людини, яка допомагає розібратися у чому різниця між крутістю у кримінальному світі та справжньою повагою серед звичайних людей [27, с.52].

Головною думкою, яку ми хочемо донести до них, це то, що:

- Кримінальний успіх - це пастка. Це лише картинка, яка рано чи пізно закінчується в'язницею і втратою всього.
- Справжня свобода - це коли тобі не треба ховатися, коли ти впевнений у завтрашньому дні й можеш спокійно будувати своє життя [31, с. 34].

Людина повинна зрозуміти, що чесна праця і стабільність дають набагато більше справжньої сили та незалежності, ніж будь-який кримінальний статус.

Описана модель психокорекційної взаємодії дає підстави для висновку про те, що її ефективність базується на системному підході та чіткій етапності. Розподіл роботи на три взаємопов'язані стадії дозволяє не лише врахувати

індивідуальні особливості клієнтів пробації, а й послідовно трансформувати їхню ціннісну сферу [22, с. 158].

На підготовчому етапі забезпечується фундамент роботи через діагностику за МТЖЦ та встановлення довірливого контакту, що дозволяє психологу обрати вірну стратегію комунікації залежно від типу спрямованості особистості.

Центральний корекційний етап реалізується через тематичні блоки “Сім’я як опора та ресурс”, “Саморозвиток та структура часу”, “Переосмислення життєвого успіху”, які спрямовані на конкретні проблемні зони засуджених, дефіцит освітніх цінностей та викривлене розуміння соціального престижу.

Використання практичних технік перетворює психокорекцію з формального контролю на процес пошуку внутрішніх сенсів

Таким чином, запропонована структура програми забезпечує перехід від деструктивних кримінальних установок до формування відповідальної, соціально-орієнтованої моделі поведінки, де головними цінностями стають стабільність, родина та легальна самореалізація.

3.3. Практичні рекомендації для психологів органів пробації щодо використання результатів морфологічного тесту.

На основі результатів проведеного нами емпіричного дослідження та розробленої авторської моделі психокорекційної роботи, ми вважаємо за доцільне запропонувати фахівцям психологічної служби пробації наступні практичні рекомендації. Впровадження цих положень у професійну діяльність допоможе зробити процес ресоціалізації підоблікових осіб більш цілеспрямованим, точковим та ефективним [26].

Диференціація стратегій комунікації.

На основі виявлених типів спрямованості особистості ми пропонуємо психологам адаптувати стиль взаємодії під ціннісний профіль клієнта. У роботі з особами “прагматичного” типу ми рекомендуємо апелювати до логіки та раціональних вигод законослухняної поведінки, тоді як для гуманістичного типу доцільно використовувати методи, що стимулюють емпатію та рефлексію.

Візуалізація ціннісного профілю.

Ми пропонуємо використовувати графічні результати МТЖЦ як інструмент для спільного аналізу з клієнтом. Демонстрація “ціннісного дзеркала” дозволяє особі побачити власні внутрішні конфлікти або дефіцит сфер саморозвитку з боку, що стає потужним стимулом для формування мотивації на зміни.

Опора на ресурсний потенціал особистості.

Якщо за результатами нашого дослідження певна сфера наприклад, сім'я, має високі показники, ми рекомендуємо фахівцям використовувати її як головну опору в корекційній роботі. Це дозволяє залучати позитивні соціальні зв'язки клієнта як природний запобіжник проти вчинення повторних правопорушень [9, с. 131].

Ціннісний моніторинг у динаміці.

За необхідне використовувати МТЖЦ не лише як інструмент первинної діагностики, а й як засіб відстеження динаміки змін у свідомості клієнта протягом усього терміну пробації. Порівняння результатів на початку та наприкінці роботи дозволить об'єктивно оцінити ефективність ресоціалізації та спрогнозувати ризики рецидиву.

Трансформація уявлень про престиж.

Оскільки наше дослідження виявило ризик викривлення поняття «престиж», ми пропонуємо психологам приділяти особливу увагу деконструкції кримінальних ідеалів. Рекомендується проводити роботу, спрямовану на заміну ілюзорного авторитету в асоціальному середовищі на прагнення до реальних здобутків у професійній та соціальній сферах.

Робота з мотивацією та соціальним оточенням.

Часто засуджені намагаються здаватися кращими, ніж вони є, і дають “правильні” відповіді. Наприклад, якщо за тестом сфера освіта у клієнта дуже важлива, але на практиці він нічого не робить для навчання це сигнал про внутрішній конфлікт. Ми пропонуємо використовувати таку невідповідність як тему для розмови, щоб допомогти людині розібратися, де її справжні бажання, а де лише намагання справити гарне враження.

Крім того, оскільки для багатьох клієнтів спілкування є надзвичайно важливим, ми пропонуємо спрямувати цю енергію у безпечне русло. Якщо друзі клієнта підштовхують його до порушень, завдання фахівця, допомогти знайти нове оточення. Це можуть бути спортивні секції, волонтерські групи або ремісничі спільноти. Це дозволить людині задовольнити потребу в спілкуванні там, де її будуть підтримувати у бажанні жити нормальним життям, а не тягнути назад у кримінал.

Психоосвіта персоналу пробації.

Психологам варто проводити короткі роз'яснювальні бесіди з інспекторами пробації, які безпосередньо здійснюють нагляд. Розуміння інспектором того, що за важкою поведінкою клієнта стоїть, наприклад, повна відсутність життєвих смислів (за результатами МТЖЦ). Це допоможе вибудувати більш людяний та ефективний контроль.

Запропоновані практичні рекомендації дозволяють перетворити результати тестування на дієвий інструмент ресоціалізації. Ми вважаємо, що акцент на індивідуальному підході, візуалізації ціннісних профілів та роботі з реальним соціальним оточенням клієнта забезпечує комплексний вплив на особистість. Впровадження цих порад у роботу психологів пробації сприятиме не лише глибшому розумінню внутрішнього світу підоблікових осіб, а й суттєвому зниженню ризиків повторних правопорушень через зміцнення конструктивних життєвих орієнтирів

Висновок

У кваліфікаційній роботі проведено цілісне дослідження теоретичних та прикладних аспектів застосування “Морфологічного тесту життєвих цінностей” (МТЖЦ) як інструменту в системі психологічного супроводу органів пробації. Підсумовуючи результати, ми дійшли наступних висновків:

Теоретичне переосмислення природи життєвих цінностей у контексті девіантності.

На основі систематизації наукових джерел доведено, що життєві цінності виступають не просто набором переконань, а складною динамічною системою,

яка слугує внутрішнім фільтром для сприйняття соціальних норм. Теоретичний аналіз концепцій Мілтона Рокіча та Шалом Шварца дозволив виявити, що для осіб із протиправною спрямованістю характерною є не відсутність цінностей як таких, а специфічна деформація їхньої ієрархії, де інструментальні цінності, способи дії часто, вступають у суперечність із декларованими термінальними цілями.

Особливу роль у нашому дослідженні відіграв підхід Віктора Франкла, який дозволяє трактувати ціннісну сферу як простір пошуку сенсів. Встановлено, що в умовах пробації психологічна допомога має базуватися на актуалізації свободи волі та здатності особистості до переоцінки свого минулого досвіду. Спираючись на праці Г. Костюка, ми обґрунтували, що оскільки ціннісні орієнтації є продуктом соціалізації, вони піддаються корекції через зміну внутрішнього ставлення особистості до соціального середовища, що і становить наукове підґрунтя для успішної ресоціалізації.

Психологічна специфіка та трансформація ціннісної сфери клієнтів пробації в умовах сучасної кризи.

У ході роботи було виокремлено психологічний портрет особи, що перебуває під наглядом пробації. Для цього контингенту характерним є дефіцитарний стан емоційної та когнітивної сфер, знижена здатність до прогнозування наслідків власних вчинків, високий рівень імпульсивності та сформована недовіра до будь-яких форм соціального контролю.

Нами було детально проаналізовано вплив сучасного контексту в Україні, зокрема воєнного стану та економічної нестабільності, на внутрішній стан засуджених. Встановлено, що загальна соціальна напруга провокує стан ціннісного хаосу, за якого традиційні моральні орієнтири втрачають свою регулятивну силу, поступаючись місцем стратегіям виживання. Виявлено домінування механізмів психологічного захисту у формі екстерналізації провини, клієнти пробації схильні сприймати правопорушення як вимушений наслідок зовнішнього тиску обставин, а не як результат власного ціннісного вибору. Це підкреслює критичну потребу у використанні МТЖЦ як

інструменту, що дозволяє психологу пробитися крізь захисні бар'єри клієнта та побачити реальні зони його внутрішньої напруги та потенційного росту.

У роботі доведено, що для глибокого вивчення особистості засудженого найбільш ефективним є використання “Морфологічного тесту життєвих цінностей” (МТЖЦ) В. Сопова та Л. Карпушиної. На відміну від багатьох інших методик, які оцінюють лише загальні уявлення людини про добре і погано, МТЖЦ дозволяє побачити, як саме ці цінності втілюються у реальному житті. Головна практична цінність цього тесту полягає у його морфологічній структурі, яка дає можливість оцінити значущість цінностей у розрізі шести життєвих сфер: професійної діяльності, навчання та освіти, сімейного життя, громадської активності, захоплень та фізичної активності. Для психолога органів пробації це стає потужним інструментом боротьби з явищем соціальної бажаності, коли клієнти намагаються маніпулювати відповідями, щоб здатися кращими в очах контролюючих органів.

Завдяки деталізації відповідей по кожній сфері, методика дозволяє виявити внутрішні суперечності, наприклад, коли людина на словах цінує закон, але у сфері професійної діяльності орієнтується виключно на легке збагачення будь-яким шляхом. Таким чином, використання МТЖЦ забезпечує психологу об'єктивну картину внутрішнього світу клієнта, що є критично важливим для побудови точної програми ресоціалізації.

За результатами проведеного емпіричного дослідження на вибірці з 34 осіб було повністю підтверджено висунуту гіпотезу. Отримані дані довели, що використання методики МТЖЦ дійсно має високу практичну цінність для органів пробації. Застосування цього інструменту дозволило нам не лише формально зафіксувати наявність проблем, а й точно виявити конкретні деформації у системі життєвих цінностей засуджених, які виступають внутрішніми бар'єрами на шляху до їхнього виправлення.

У ході аналізу було встановлено. Глибоку деформацію ціннісної ієрархії у більшості респондентів виявлено перекис у бік прагматичної спрямованості. Пріоритет матеріальних благ і престижу при ігноруванні духовно-моральних

аспектів підтверджує, що без корекції цих установок ризик повторних правопорушень залишається високим.

За допомогою МТЖЦ було зафіксовано низьку значущість сфер освіти та громадського життя, що свідчить про соціальну дезадаптацію та відсутність прагнення до саморозвитку у клієнтів пробації.

Також, приховані ресурси для ресоціалізації: методика дозволила визначити, що сфера сім'я, залишається найбільш значущою для переважної більшості досліджуваних. Це підтверджує другу частину нашої гіпотези. Саме родинні цінності є тим потужним внутрішнім ресурсом, на який повинен опиратися психолог при розробці індивідуальних планів корекції. Таким чином, точна діагностика за допомогою МТЖЦ дає можливість перетворити приховані позитивні орієнтири клієнта на реальні інструменти його успішного повернення у суспільство.

На завершальному етапі дослідження було сформульовано конкретні практичні рекомендації для фахівців органів пробації, які ґрунтуються на індивідуальних профілях життєвих цінностей клієнтів. Отримані дані доводять, що психокорекційна робота принесе реальний результат лише за умови її адресності. Зокрема, для осіб із прагматичним типом спрямованості доцільно вибудовувати діалог через роз'яснення раціональних переваг і вигоди від дотримання закону. Для клієнтів із суперечливим типом зусилля психолога мають бути спрямовані на стабілізацію емоційного стану та подолання внутрішньої напруги, яка часто штовхає до правопорушень. Водночас для всіх категорій засуджених універсальним механізмом успішної ресоціалізації є активізація родинних зв'язків, які виступають надійним якорем безпеки та головною опорою у житті.

Підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що висунута гіпотеза знайшла своє повне підтвердження. Дослідження наочно продемонструвало високу практичну значущість методики МТЖЦ, вона дозволяє психологу не просто виконувати формальний нагляд, а зазирнути глибше та виявити справжні деформації світогляду, знайти приховані позитивні ресурси особистості та на

їхній основі побудувати ефективну траєкторію виправлення кожної конкретної людини.

Список використаних джерел

1. Андрієті А. В., Ваврик Л. В. Психологічні аспекти профілактики девіантної поведінки військовослужбовців сектору безпеки і оборони України. *Матеріали наукової конференції*. 2024. С. 15–18. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://habitus.od.ua/journals/2024/65-2024/22.pdf> (дата звернення: 10.05.2026)
2. Астремська І. В., Тригуба В. В., Сулковська І. Б. Психологічні фактори апатії та самотності як чинники зниження самооцінки у періоди невизначеності. *Габітус*. 2024. Вип. 60. С. 22–25.
3. Базові цінності та етичні принципи в роботі практичного психолога: основа супервізії. *Психологія і суспільство*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://psyua.com.ua/za-hrantovoi-pidtrymky-ndfu/bazovi-tsinnosti-ta-etychni-pryntsy-py-v-roboti-praktychnoho-psykholoha-osnova-supervizii/> (дата звернення: 10.05.2026).
4. Белоусова К. В., Волженцева І. В. Теоретико-методологічний аналіз проблеми адаптації у вітчизняній і світовій науці. *Габітус*. 2024. Вип. 59. С. 44–47.
5. Білковська Д. С. Діагностика соціально-психологічних установок особистості в мотиваційно-потребовій сфері : магістерська робота / Д. С. Білковська. Полтава, 2024. 97 с.
6. Бова А. А. Індивідуальні та соціальні ресурси як предиктори емоційного сприйняття майбутнього. *Габітус*. 2024. Вип. 60. С. 45–48.
7. Большакова А. М., Дубінін Д. О. Аксіологічна компетентність і когнітивний компонент резильєнтності працівників поліції. *Габітус*. 2024. Вип. 58. С. 182–185.
8. Ворожбіт-Горбатюк В. В., Галущенко В. В., Лазарева В. В. Гуманістичні концепти пробаційних програм: соціально-освітня та психологічна підтримка : монографія. Харків : НДІ ВПЗ, 2025. 180 с.

9. Гарькавець С. О., Волченко Л. П. Емоція образи та феномен справедливості – когнітивні рефлексії. *Габітус*. 2024. Вип. 62. С. 130–133.
10. Данилюк І. В., Можаровська Т. В. Preverbal Traumas and Personality Hardiness. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Психологія»*. 2024. Вип. 76. С. 98–105. URL: <https://periodicals.karazin.ua/psychology/article/view/23873> (дата звернення: 9.05.2026).
11. Дрозд О. В., Гнатуша Н. В. Психологічні аспекти емоційного вигорання правників в умовах війни. *Габітус*. 2024. Вип. 61. С. 112–115.
12. Дубровський Д. П., Хайрулін О. М. Технологічні аспекти психологічної реабілітації та ресоціалізації військовослужбовців – учасників бойових дій. *Габітус*. 2024. Вип. 62. С. 90–94.
13. Дудецька С. М., Заїка В. М. Особливості соціально-психологічної адаптації безробітних у період воєнного стану. *Габітус*. 2024. Вип. 57. С. 210–213.
14. Затерта З. В. Резильєнтність особистості як проблема сучасної психологічної науки. *Габітус*. 2023. Вип. 48. С. 45–48.
15. Корнєва А. В. Кризова ситуація як фактор формування адаптаційних стратегій. *Габітус*. 2024. Вип. 59. С. 88–91.
16. Когнітивна реструктуризація: що це та як працює. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.psykholoh.com/post/когнітивна-реструктуризація-це> (дата звернення: 07.05.2026).
17. Мітченко К. В. Роль волонтера як одна з важливих детермінант збереження суб'єктивного благополуччя поліцейського. *Габітус*. 2024. Вип. 61. С. 156–159.
18. Ніжинський районний сектор №4 філії ДУ «Центр пробації». Стаття «Види, мета та користь пробаційних програм». 2023. С. 4. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://probation.gov.ua> (дата звернення: 10.05.2026).

- 19.Панкова Г. Ш. Психологічна стійкість як ключовий чинник адаптації до наслідків війни: дослідження серед дорослого цивільного населення. *Габітус*. 2024. Вип. 60. С. 67–70.
- 20.Про роль пробації в гуманізації системи виконання покарань : офіційний веб-сайт Вараської міської ради. 2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://varashmtg.gov.ua> (дата звернення: 14.05.2026).
- 21.Пророк Н. В., Кондратенко Л. О., Манилова Л. М. Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання. Київ : Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2020. 132 с.
- 22.Мілорадова Н. Е., Червоний П. Д. Комунікативні стратегії поліції щодо відновлення правопорядку й довіри в умовах постконфліктної стабілізації. *Право і безпека*. 2024. № 1 (92). С. 156–165.
- 23.Романова І. В., Ковальчук М. П. Психологія цінностей: сучасні підходи. Психологічні студії : науковий журнал. 2023. № 4. С. 45–61.
- 24.Семілуцька О. В., Варіна Г. Б. Гарденотерапія в системі психосоціальної допомоги внутрішньо переміщеним особам. *Габітус*. 2024. Вип. 61. С. 198–202.
- 25.Терещук Н. Д. Психологічний супровід ресоціалізації засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. *Психологічний часопис*. 2023. Т. 9, № 4. С. 51–62.
- 26.Техніка: «Дерево сили» 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/blogs/tekhnika-derevo-syly-34342.html>(дата звернення: 09.05.2026).
- 27.Ткачишина О. Р. Особистісний потенціал як основа формування конструктивних копінг-стратегій. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. *Серія «Психологія»*. 2022. Т. 33(72). № 4. С. 50–54.
- 28.Шиліна А. А. Самоспівчуття як особистісний ресурс антикрихкості поліцейських. *Габітус*. 2024. Вип. 60. С. 244–248.

- 29.Штефан І. М. Організаційні засади та кращі практики формування професійної відповідальності майбутніх фахівців. *Габітус*. 2024. Вип. 62. С. 202–205.
- 30.Юнг Н. В. Психологічні особливості емоційного вигорання слідчого. *Габітус*. 2024. Вип. 63. С. 224–227.
- 31.Яворська-Ветрова І. В. Статус концепту «особистісна зрілість» у континуумі понять розвитку особистості. *Габітус*. 2024. Вип. 59. С. 33–36.
- 32.Ягунов Д. В. Європейські правила пробації: науково-практичний коментар. Одеса : Фенікс, 2022. 250 с.
- 33.Schwartz S. H. Practical applications of value theories in clinical and social settings. *European Journal of Psychology*. 2023. Vol. 19(2). pp. 98–115.
- 34.Wong P. T. P. The Sources of Meaning and Life Values. *International Journal of Existential Positive Psychology*. 2021. Vol. 10(1). pp. 1–15.

ДОДАТКИ

Додаток А

Морфологічний тест життєвих цінностей МТЖЦ В. Ф. Сопів Л. В. Карпушина. Діагностика життєвих цінностей особистості

Інструкція.

Просимо оцінити Ваші бажання і прагнення, які спонукають Вас до певних дій, за 5-бальною шкалою, промовляючи фразу:

"Для мене зараз (ваша оцінка) ..."

- Якщо твердження **НЕ МАЄ ЖОДНОГО ЗНАЧЕННЯ**, поставте цифру "1"
- Якщо твердження **МАЄ НЕВЕЛИЧКА ЗНАЧЕННЯ**, поставте цифру "2"
- Якщо твердження **МАЄ ПЕВНЕ ЗНАЧЕННЯ**, поставте цифру "3";
- Якщо твердження **ВАЖЛИВО**, поставте цифру "4";
- Якщо твердження **ДУЖЕ ВАЖЛИВО**, поставте цифру "5".

Бланк МТЖЦ

Питання	Відповідь
1. Постійно підвищувати свою професійну кваліфікацію	

2. Вчитися, щоб дізнаватися щось нове в досліджуваній області знанні	
3. Щоб вигляд моєї оселі постійно змінювався	
4. Спілкуватися з різними людьми, брати участь у громадській діяльності	
5. Щоб люди, з якими я проводжу вільний час, захоплювалися тим же чим і я	
6. Щоб участь у спортивних змаганнях допомагало мені у встановленні особистих рекордів	
7. Відчувати антипатії до інших	
8. Мати цікаву роботу, повністю поглинає мене	
9. Створювати щось нове в досліджуваній мною області знанні	
10. Бути лідером в моїй родині	
11. Не відставати від часу, цікавитися суспільно-політичним життям	
12. У своєму захопленні швидко досягати поставленої мети	
13. Щоб фізична підготовленість дозволяла надійно виконувати роботу, що дає хороший зарібок	
14. позлословити, коли у людей неприємності	
15. Вчитися щоб «не закопувати свій талант у землю	
16. Разом з сім'єю відвідувати концерти, театри, виставки	
17. Застосовувати свої власні методи в громадській діяльності	
18. Перебувати членом будь-якого клубу за інтересами	
19. Щоб навколишні помічали мою спортивну підтягнутість	
20. Чи не відчувати почуття досади, коли висловлюють думку, протилежне моєму	
21. Винаходити, удосконалювати, придумувати нове в своїй професії	
22. Щоб рівень моєї освіченості дозволяв відчувати себе впевнено в спілкуванні з різними людьми	
23. Вести такий спосіб сімейного життя, який цінується суспільством	
24. Домагатися конкретних цілей, займаючись громадською діяльністю	
25. Щоб моє захоплення допомагало зміцнити моє матеріальне становище	
26. Щоб фізична підготовленість робила мене незалежним в будь-яких ситуаціях	
27. Щоб сімейне життя виправила деякі недоліки моєї натури	
28. Знаходити внутрішнє задоволення в активного громадського життя	
29. У вільний час створювати щось нове, раніше не існувало	
30. Щоб моя фізична форма дозволяла мені впевнено спілкуватися в будь-якій компанії	
31. Чи не відчувати коливач, коли кому-то потрібно допомогти в біді	
32. Мати приятельські стосунки з колегами по роботі	
33. Вчитися, щоб не відстати від людей мого кола	

34. Щоб мої діти випереджали у своєму розвитку однолітків	
35. Отримувати матеріальну винагороду за суспільну діяльність	
36. Щоб моє захоплення підкреслювало мою індивідуальність	
37. Розвивати свої організаторські здібності, займаючись громадською діяльністю	
38. Повністю зосередитися на своєму захопленні, проводячи вільний час за хобі	
39. Придумувати нові справи для фізичної розминки	
40. Перед тривалою поїздкою завжди продумувати, що взяти з собою	
41. Яке враження моя робота надає на інших людей	
42. Отримати вищу освіту або вступити до аспірантури, одержати вчений ступінь	
43. Щоб моя сім'я мала дуже високим рівнем матеріального добробуту	
44. Твердо відстоювати певну точку зору в суспільно-політичних питаннях	
45. Знати свої здібності в сфері хобі	
46. Отримувати задоволення навіть від важкого фізичного навантаження	
47. Уважно слухати співрозмовника, хто б він не був	
48. У роботі швидко досягати поставленої мети	
49. Щоб рівень освіти допоміг би мені зміцнити моє матеріальне становище	
50. Зберігати повну свободу і незалежність від членів моєї сім'ї	
51. Щоб активна фізична діяльність дозволяла змінювати мій характер	
52. Не думати, коли у людей неприємності, що вони отримали по заслугах	
53. Щоб на роботі була можливість отримання додаткових матеріальних благ (премії, путівки, вигідні відрядження і т. п.)	
54. Вчитися, щоб «не загубитися в натовпі»	
55. Кидати щось робити, коли не впевнений в своїх силах	
56. Щоб моя професія підкреслювала індивідуальність	
57. Займатися вивченням нових віянь в моїй професійній діяльності	
58. Вчитися, отримуючи при цьому задоволення	
59. Постійно цікавитися новими методами навчання і виховання дітей в сім'ї	
60. Беручи участь в суспільному житті, взаємодіяти з досвідченими людьми	
61. Завоювати повагу у людей завдяки своєму захопленню	
62. Завжди досягати намічених спортивних розрядів і звань	
63. Чи не кидати щось робити, якщо немає впевненості в своїх силах	
64. Отримувати задоволення не від результатів роботи, а від самого процесу	
65. Підвищувати рівень своєї освіти, щоб внести вклад в досліджувану дисципліну	
66. Щоб для мене не мало значення, що лідер в родині - хтось інший	

67. Щоб мої суспільно-політичні погляди збігалися з думкою авторитетних для мене людей	
68. Займаючись на дозвіллі улюбленою справою, детально продумувати свої дії	
69. Беручи участь в різних змаганнях, завоювати будь-якої приз, винагорода	
70. Чи не говорити з наміром неприємних речей	
71. Знати, якого рівня освіти можна досягти з моїми здібностями, щоб їх удосконалювати	
72. У шлюбі бути завжди абсолютно надійним	
73. Щоб життя мого оточення постійно змінювалася	
74. Захоплюватися чимось у вільний час, спілкуючись з людьми, захоплюються тим же	
75. Брати участь у спортивних змаганнях, щоб продемонструвати свою перевагу	
76. Чи не відчувати внутрішнього протесту, коли мене просять надати послугу	
77. Щоб прийоми моєї роботи змінювалися	
78. Підвищувати рівень своєї освіти, щоб бути вхожим в коло розумних і цікавих людей	
79. Мати чоловіка (дружину) з родини високого соціального становища	
80. Досягати поставленої мети в своїй громадській діяльності	
81. У своєму захопленні створювати необхідні в житті речі (одяг, меблі, техніку і т. д.)	
82. Щоб фізична підготовка, даючи свободу в рухах, створювала і відчуття особистої свободи	
83. Навчитися розуміти характер моєї дружини(чоловіка), щоб уникнути сімейних конфліктів	
84. Бути корисним для суспільства	
85. Вносити різні удосконалення в сферу мого хобі	
86. Щоб серед членів моєї спортивної секції (клубу, команди) було багато друзів	
87. Уважно стежити за тим, як я одягнений	
88. Щоб під час роботи постійно була можливість спілкуватися з товаришами по службі	
89. Щоб рівень моєї освіти відповідав рівню освіти людини, чия думка я ціную	
90. Ретельно планувати своє сімейне життя	
91. Займати таке місце в суспільстві, яке зміцнювало б моє матеріальне становище	
92. Щоб мої погляди на життя виявлялися в моє захоплення	
93. Займатися громадською діяльністю, вчитися переконувати людей у своїй точці зору	
94. Щоб захоплення займало більшу частину мого вільного часу	

95. Щоб моя вигадка виявлялася навіть у ранковій зарядці	
96. Завжди охоче визнавати свої помилки	
97. Щоб моя робота була на рівні і навіть краще, ніж у інших	
98. Щоб рівень моєї освіти допоміг би мені зайняти бажану посаду	
99. Щоб чоловік (дружина) отримувала високу зарплату	
100. Мати власні політичні переконання	
101. Щоб коло моїх захоплень постійно розширювався	
102. Мати, перш за все, моральне задоволення від досягнутих успіхів у спорті	
103. Чи не придумувати вагому причину, щоб виправдатися	
104. Перед початком роботи чітко її розпланувати	
105. Щоб моя освіта давало можливість отримання додаткових матеріальних благ (гонорари, пільги)	
106. У сімейному житті спиратися лише на власні погляди, навіть якщо вони суперечать громадській думці	
107. Витрачати багато часу на читання літератури, перегляд передач і фільмів про спорт	
108. Чи не заздрити удачі інших	
109. Мати високооплачувану роботу	
110. Вибрати рідкісну, унікальну спеціальність для навчання, щоб краще проявити свою індивідуальність	
111. Поводитися за столом вдома так само, як і на людях	
112. Щоб моя робота не суперечила моїм життєвим принципам	

Ключ до тесту МТЖЦ.

Життєві цінності	Життєві сфери	Життєві сфери				
	Професійне життя	Навчання та освіта	Сімейне життя	Громадська життя	Захоплення	Фізична активність
розвиток себе	1	42	34	24	12	6
	57	98	90	80	68	6
духовне задоволення	8	2	16	28	38	46
	64	58	72	84	94	102
креативність	21	9	3	17	29	39
	77	65	59	73	85	95
соціальні контакти	32	22	10	4	18	30
	88	78	66	60	74	86
власний престиж	41	33	23	11	5	19
	97	89	79	67	61	75
досягнення	48	42	34	24	12	6
	104	98	90	80	68	62
Матеріальне становище	53	49	43	35	25	13
	109	105	99	91	81	69
збереження індивідуальності	56	54	50	44	36	26
	112	110	106	100	92	82

Обробка результатів.

Підсумовуємо бали відповідей відповідно до ключа. Таким чином отримуємо первинні тестові результати. У шкалі достовірності при підрахунку необхідно

враховувати знак. Всі відповіді зі знаком мінус інвертується. Так, якщо тестований ставить 5 балів у відповіді на твердження, що відноситься до шкали достовірності, то йому відповідає 1 бал. Якщо ж за твердження з від'ємним значенням випробуваний ставить 1 бал, то йому буде відповідати 5 балів.

До духовно-моральних цінностей відносяться: саморозвиток, духовна радість, креативність і активні соціальні контакти, що відображають морально-ділову спрямованість. До прагматичним цінностям ставляться: престиж, досягнення, матеріальне становище, збереження індивідуальності. Вони в свою чергу відображають особистісно-престижну спрямованість особистості.

При всіх низьких значеннях - спрямованість особистості невизначена, без вираженого пріоритетного цілепокладання. При всіх високих балах - спрямованість особистості суперечлива, внутріконфліктний. При високих балах цінностей 1-ї групи спрямованість особистості є гуманістичної, 2-ї групи - прагматичної.

Інтерпретація, розшифровка отриманих результатів.

1. Інтерпретація даних за шкалами життєвих цінностей розвиток себе

(+) Прагнення людини отримувати об'єктивну інформацію про особливості його характеру, здібностей, ін. Характеристиках своєї особистості Прагнення до самовдосконалення, вважаючи при цьому, що потенційні можливості людини майже необмежені і що в першу чергу в життя необхідно домогтися найбільш повної їх реалізації Серйозне ставлення до своїх обов'язків, компетентність у справах Поблажливість до людей і їх недоліків і вимогливість до себе.

(-) Тенденція до самодостатності. Такі люди ставлять, як правило, поріг своїми можливостями і вважають, що його неможливо подолати Уразливі при винесенні негативної оцінки їм, їх характеристикам або особистісним якостям, проявляють до оцінки байдужість

духовне задоволення

(+) Прагнення людини до отримання морального задоволення у всіх сферах життя. Такі люди вважають, як правило, що найважливіше в житті - робити тільки те, що цікаво і що приносить внутрішнє задоволення ідеалістично в поглядах, прихильність до дотримання етичних норм в поведінці і детальності.

(-) Практикум. Пошук конкретної вигоди від взаємних відносин, результатів діяльності. Цинічність, нехтування громадською думкою, громадськими нормами

креативність

(+) Прагнення людини до реалізації своїх творчих можливостей, внесенню раз особистих змін в усі сфери свого життя. Прагнення уникати стереотипів і урізноманітнити своє життя. Такі люди втомлюються від розмірного ходу свого життя і завжди намагаються внести в неї щось нове. Характерні винахідливість і захопленість в самих повсякденних ситуаціях

(-) Пригніченість творчих нахилів, стереотипність поведінки і діяльності. Консерватизм, проходження вже усталеним нормам і цінностям. Дратує відсутність звичного. Можлива ностальгія за колишніми часами

Активні соціальні контакти

(+) Прагнення людини до встановлення сприятливих взаємовідносин з іншими людьми. Для таких людей, як правило, значимі всі аспекти людських взаємин, вони часто переконані в тому, що найцінніше в житті - це можливість спілкуватися і взаємодіяти з іншими людьми. Часто доброзичливі, товариські, невимушені в спілкуванні, емпатичним, соціально активні

(-) Нерішучість в спілкуванні з незнайомими людьми, відсутність спонтанності в висловлюванні, недовіру іншим людям, небажання бути відкритим

власний престиж

(+) Прагнення людини до визнання, поваги, схваленню з боку інших, як правило, найбільш значущих осіб, до чия думки він прислухається найбільшою мірою і на чю думку він орієнтується, в першу чергу, в своїх судженнях, вчинках і поглядах. Потребує соціальному схваленні своєї поведінки

самовпевнено, категоричний в ситуації взаємодії з людьми, залежними від нього. Честолюбний.

(-) Людина не бачить різниці в схваленні його вчинків людьми з різними соціальними статусами. Поступливий, уникає невдач, конфліктів. Позбавлений домагань на статус лідера.

досягнення

(+) Прагнення людини до досягнення конкретних і відчутних результатів у різні періоди життя. Такі люди, як правило, ретельно планують своє життя, ставлячи конкретні цілі на кожному її етапі і вважаючи, що головне - домогтися цих цілей. Часто велика кількість життєвих досягнень служить для таких людей підставою для високої самооцінки.

(-) Байдужість до досягнень. Залежність від того, як складаються зовнішні ситуації. Основне кредо "Поживемо-побачимо". Такі люди відрізняються часто постановкою найближчих, конкретних цілей. Іноді виявляють безсилля в прагненні досягти будь-яку далеку перспективну мету.

Високе матеріальне становище

(+) Прагнення людини до можливо більш високого рівня свого матеріального добробуту, переконаність в тому, що матеріальний достаток є головною умовою життєвого благополуччя. Високий рівень матеріального добробуту для таких людей часто виявляється підставою для розвитку почуття власної значущості і підвищеної самооцінки.

(-) Байдужість до матеріального достатку. Ігнорування матеріального достатку як цінності, до якої треба прагнути. Іноді характеризується тенденцією до маргінальності.

Збереження власної індивідуальності

(+) Прагнення людини до незалежності від інших людей. Такі люди, як правило, вважають, що найважливіше в житті - це зберегти неповторність і своєрідність своєї особистості, своїх поглядів, переконань, свого стилю життя, прагнучи якомога менше піддаватися впливу масових тенденцій. Часто не

довіряють авторитетам Можливо яскравий прояв таких рис, як високий рівень самооцінки, конфліктність, девіація поведінки

(-) Прагнення до конформності, замкнутості, головне - не бути "білою вороною" Такі люди вважають, що "вискочки" - люди невиховані, від яких можна чекати непередбачуваних вчинків. Такі люди не люблять брати на себе відповідальність

2. Інтерпретація даних за шкалами життєвих сфер

Сфера професійного життя

(+) Висока значимість для людини сфери його професійної діяльності Вони віддають багато часу своїй роботі, включаються в вирішення всіх виробничих проблем, вважаючи при цьому, що професійна діяльність є головним змістом життя людини

Сфера навчання і освіти

(+) Прагнення людини до підвищення рівня своєї освіченості, розширенню кругозору Вони вважають, що головне в житті - це вчитися і отримувати нові знання

Сфера сімейного життя

(+) Висока значимість для людини всього того, що пов'язано з життям його сім'ї, віддають багато сил і часу вирішенню проблем своєї сім'ї, вважаючи, що головне в житті - це благополуччя в родині

Сфера суспільного життя

(+) Висока значимість для людини проблем життя суспільства. Такі люди втягуються в суспільно-політичне життя, вважаючи, що найголовніше для людини - це його політичні переконання

Сфера захоплень

(+) Висока значимість для людини його захоплень, хобі. Такі люди віддають своєму захопленню весь вільний час і вважають, що без захоплення життя людини багато в чому неповноцінна

Сфера фізичної активності

(+) Відбиває значимість фізичної активності та фізичної культури як елементу

загальної культури для людини. Такі люди вважають, що фізична культура необхідна для гармонізації життя людини, що необхідно вміти чергувати інтелектуальну діяльність з фізичної, що краса і зовнішня привабливість пов'язані часто зі здоровим способом життя, з фізкультурою і спортом

(-) З усіх сфер говорить про незначущість або меншовартості даних сфер для окремих людей. Це часто пов'язано з віковим періодом життя і зі ступенем задоволеності тих чи інших потреб

3. Інтерпретація даних за шкалами цінностей всередині життєвих сфер

Сфера професійного життя

розвиток себе

(+) Прагнення до найбільш повної реалізації своїх здібностей в сфері проф. життя і до підвищення своєї кваліфікації Зацікавленість в інформації про свої проф. здібностях і можливостях їх розвитку Вимогливість до себе і своїх проф. обов'язків

(-) Даний показник характеризує особистості, які прагнуть до обмеження своєї активності. При досягненні яких-небудь значущих результатів відразу заспокоюються воліють «спочивати на лаврах» Часто образливі при негативній оцінці їх професійних здібностей

духовне задоволення

(+) Прагнення мати цікаву, змістовну роботу або професію. Для таких людей характерне бажання якомога глибше проникнути в предмет праці, отримання морального задоволення від самого процесу роботи і в меншій мірі від результату роботи.

(-) Прагнення до прагматичності, пошуку конкретної вигоди від професійної діяльності. Іноді такі люди бувають неприховано цинічні, відкрито говорять про свої меркантильні інтереси в ситуації виконання будь-яких операцій і видів профдіяльності

креативність

(+) Прагнення внести елемент творчості в сферу своєї професійної діяльності. Людині швидко стає нудно від звичних способів організації та методів роботи. Для таких людей характерне постійне бажання вносити в роботу різні зміни і удосконалення. Як правило, це люди захоплюються і винахідливі.

(-) Прагнення до консервативності, стабільності, слідування з посадовими інструкціями. Всякі нововведення в області методів і організація діяльності таких людей, як правило, дратують, викликають небажання працювати.

Активні соціальні контакти

(+) Прагнення до колегіальності в роботі, до делегування повноважень, встановлення сприятливих взаємовідносин з колегами по роботі. Характерна значимість факторів соціально-психологічного клімату колективу, атмосфера довіри.

(-) Прагнення до індивідуалізації діяльності. Відсутність довіри у взаєминах з членами трудового колективу, прагнення до підтримання відносин в чисто корпоративних рамках. Такі люди не підтримують своїх колег в ситуаціях, коли це необхідно. Дотримуються думки – кожен за себе.

Власний престиж

(+) Прагнення людини мати роботу або професію соціально схвалює Людина, як правило, зацікавлений в думці інших людей щодо своєї роботи та професії і прагне домогтися визнання в суспільстві шляхом вибору найбільш соціально схвалюваної роботи або професії.

(-) В силу різних обставин вибирає собі таку роботу і професію, яку визначають людині його бажання і здібності і інші внутрішні характеристики, або зовнішня несприятлива ситуація, «аби що-небудь».

Досягнення

(+) Прагнення досягати конкурентних і відчутних результатів у своїй профдіяльності. Часто для підвищення самооцінки. Для таких людей часто характерно ретельне планування всієї роботи і отримання задоволення не з процесу, а від результату діяльності.

(-) Залежно від інших показників (наприклад, духовне задоволення, креативність або розвиток себе) дана оцінка характеризує людину або захопленого процесом роботи, не піклуючись про власні досягнення, або людини з вадами в вольовій сфері

Високе матеріальне становище

(+) Прагнення мати роботу або професію, яка гарантує високу зарплату, інші види матеріального благополуччя. Схильність змінити роботу, спеціальність, якщо вона не приносить бажаного рівня матеріального благополуччя

(-) Вибір професії пов'язаний або з ідеалістичної спрямованості особистості, з його креативністю, цілеспрямованістю, пов'язаної з моральним задоволенням від своєї роботи, або з далекосяжними перспективами в майбутньому, пов'язаними з власним престижем або досягненнями (високі показники за даними цінностям)

Збереження власної індивідуальності

(+) Прагнення за допомогою своєї профдіяльності «виділятися з натовпу» Такі люди намагаються мати роботу або професію, яка могла б підкреслити індивідуальне своєрідність і неповторність (наприклад, вибрати незвичайну, рідкісну професію)

(-) Прагнення знайти таку роботу і спеціальність, щоб вона забезпечила надійність існування («краще синиця в руках») Такі люди вважають, що професія – ознака стабільності, а робота – не головне місце, де необхідно самоствердитися і самовиразитися

Сфера навчання і освіти

Розвиток себе

(+) Прагнення підвищувати рівень своєї освіти заради розвитку себе як особистості і своїх здібностей. Такі люди характеризуються зацікавленістю в оцінці себе як особистості і своїх знань, умінь, здібностей Спроба до зміни на краще

(-) Прагнення до отримання певного результату, що свідчить про досягнення певного рівня освіти, або повне ігнорування освіти як фактора, що сприяє розвитку себе

Духовне задоволення

(+) Прагнення якомога більше дізнатися по досліджуваній дисципліні, в результаті -Отримати моральне задоволення Люди відрізняються сильно розвиненою пізнавальною потребою, прагненням підвищувати рівень своєї освіти

(-) Характеризуються низькою пізнавальною активністю в силу відсутності пізнавального мотиву Прагнення досягти конкретного, суто практичного результату.

Креативність

(+) Прагнення знайти щось нове в досліджуваній дисципліні, внести свій внесок в певну область знань Характеризує бажання самому відповісти на ті питання, які є спірними, невідомими в даній науці (участь в роботі наукових товариств. В наукових експериментах і т. Д.)

(-) Прагнення вивчити основний матеріал по досліджуваній дисципліні і відзначитися в межах заданих рамок. Такі люди часто демонструють стереотипність часу тих чи інших проблем, негнучкість, нездатність відійти від зразка

Соціальні контакти

(+) Прагнення ідентифікувати себе з певною соціальною групою Бажання досягти певного рівня освіти, щоб увійти в тісні контакти з представниками даної соціальної групи.

(-) Прагнення до обмеження будь-яких контактів, незалежно від приналежності до тієї чи іншої соціальної групи.

Власний престиж

(+) Прагнення людини мати такий рівень освіти, який високо цінується суспільством. Такі люди зацікавлені в думці інших людей щодо своєї освіти або прагнення досягти певного рівня освіти.

(-) Байдужість до цілей навчання і освіти. Такі люди намагаються знайти підтримку таких же, як вони затверджуються в думці, що важливо не освіта (точніше його рівень), а будь-які інші характеристики особистості, її вміння і навички.

Досягнення

(+) Прагнення домогтися як конкретного результату свого освітнього процесу (диплом, захист дисертації), так і інших життєвих цілей, досягнення яких залежить від рівня освіти Прагнення все ретельно спланувати на кожному етапі, підвищити свою самооцінку.

(-) Прагнення до самодостатності в сфері навчання на будь-якому етапі життєвого шляху пов'язаному з іншими життєвими цілями і високою самооцінкою.

Високе матеріальне становище

(+) Прагнення досягти такого рівня освіти, який дозволить мати високу зарплату і інші види матеріальних благ Бажання підвищувати рівень своєї освіти, вибирати навчальний заклад, якщо існуючі положення справ не приносить бажаного матеріального благополуччя.

(-) Прагнення в сфері освіти досягти інші цілі, відмінні від матеріальних. Найчастіше показник пов'язаний з ідеалістичної спрямованості особистості і склалася зовнішньої ситуації (наприклад, змусили вчитися).

Збереження власної індивідуальності

(+) Прагнення побудувати процес освіти, щоб він максимально відповідав всім особливостям особистості Бажання бути оригінальним, демонструвати свої життєві принципи. Характерна екзальтованість в поведінці.

(-) Прагнення до конфліктності, «як все, так і я», головне – відзначитися в термін і не бути відстаючим учнем, студентом і т. П.

Сфера сімейного життя

Розвиток себе

(+) Прагнення змінювати на краще різні особливості свого характеру, своєї особистості в сімейному житті Зацікавленість в інформації і оцінці своїх особистих особливостей.

(-) Прагнення до закріплення своїх позицій в сім'ї Небажання виправляти ті особисті якості, які завдають клопоту членам сім'ї

Духовне задоволення

(+) Прагнення до глибокого взаєморозуміння з усіма членами сім'ї, духовної близькості з ними. У шлюбі цінують справжню любов, вважають її головною умовою сімейного благополуччя

(-) Прагнення мати сім'ю, щоб було все, як у всіх, або не гірше, ніж у інших. Будують шлюб за розрахунком Шлюбний контракт – запорука існування сім'ї

Креативність

(+) Прагнення до всякого роду змін в своєму сімейному житті і внесення в неї чогось нового Такі люди намагаються урізноманітнити і життя своєї родини (змінити обстановку в квартирі, придумати вид сімейного відпочинку і т. П)

(-) Прагнення до збереження консервативних традицій, норм і правил сімейного життя

Активні соціальні контакти

(+) Прагнення до певної структури взаємин в сім'ї, до того, щоб кожен член сім'ї, займав якусь соціальну позицію і виконував строго певні функції. Цінуються активні словесні методи виховання дітей та взаємодії з метою взаєморозуміння між членами сім'ї

(-) Прагнення до індивідуального в родині Можливо чисто споживацьке ставлення з метою задовольнити свої потреби. У такій родині немає розмежування соціальних ролей і функцій

(+) Прагнення домагатися насамперед реальних і конкретних результатів у своїй суспільно-політичного життя, часто заради підвищення своєї самооцінки Люди такого типу чітко планують свою громадську роботу, ставлять конкретні цілі на кожному етапі і прагнуть будь-якими методами їх досягти. Кар'єризм в кращому сенсі сприяє ефективності діяльності в даній сфері. Кар'єризм в

негативному плані - отримання результату за рахунок інших, за рахунок придушення чужих інтересів

(-) Характеризує відсутність цілеспрямованості в даній сфері. Небажання реалізувати себе як громадського діяча. Самостійність в плані самооцінки Незацікавленість в чужому авторитетному думці щодо своїх здібностей

Високе матеріальне становище

(+) Прагнення займатися суспільно-політичною діяльністю заради матеріальної винагороди за неї Активну участь в заходах, якщо вони можуть принести грошову винагороду та інші види матеріального благополуччя

(-) Прагнення до суспільно політичної діяльності як до справи відновлення соціальної справедливості, презирливе ставлення до грошової винагороди в лагородном справі

Збереження власної індивідуальності

(+) Прагнення не потрапити під вплив суспільно-політичних поглядів інших людей Ціною є та суспільно-політична позиція, яку не займає ніхто, крім нього, а часто не мають значення ніякі суспільно-політичні погляди. Можливо поблажливе або навіть схвальне ставлення до всякого роду неформальним, скандальним організаціям

(-) Прагнення не виділятися в своїх суспільно-політичних поглядах від думки більшості, підтримувати офіційну точку зору. Позиція «бути як всі» - головна позиція в даній сфері.

Сфера захоплень

Активні соціальні контакти

(+) Прагнення до командних видів спорту, груповим тренувань Отримання задоволення від занять в групі знайомих, друзів по команді, по секції, з виду спорту Навіть ранкова пробіжка поруч з незнайомою людиною скрашує час.

(-) Прагнення до індивідуальних видів спорту, до індивідуальних занять в галузі фізичної культури. Такі люди не бачать необхідності обмінюватися під час занять спортом словами, вони їм здаються зайвими

власний престиж

(+) Прагнення бути кращим за своїми фізичними даними в очах авторитетних людей Прагнення домогтися визнання своїх успіхів і схвалення у людей з високим статусом і високим рівнем компетентності в даній сфері.

(-) Відсутність прагнення до схвалення своїх здібностей у сфері фізичної активності Людина не претендує на повагу за свої спортивні заслуги, фізичні дані Часто спорт відсутня взагалі в житті такої людини

досягнення

(+) Прагнення до значимого результату, плануючи заздалегідь свою діяльність в сфері фізичної активності Зацікавленість в інформації, які успіхи мають інші, і прагнення примножити свої Характерні цілеспрямованість і заповзятливість в даній сфері

(-) Характеризує людини з великим бажанням досягнення мети мати значні результати у сфері фізичної активності, але безсиллям в прагненні їх досягнення. Часто самодостатній, не потребує досягнення в даній сфері

Високе матеріальне становище

(+) Прагнення домогтися матеріальної вигоди зі своїх занять в сфері фізкультури і спорту, фізичної витривалості, працездатності

(-) Ігнорування матеріальних цінностей, особливо якщо вони даються важкою фізичною працею. Такі люди вважають, що здоров'я треба берегти, а фізична праця не виправдовує придбані матеріальні блага

Збереження власної індивідуальності

(+) Прагнення займатися таким видом фізичної активності, щоб заняття допомагало виразити індивідуальність людини. Захопленість рідкісними видами спорту. В процесі занять можуть відрізнятись упертістю з метою виділятися серед інших, небажанням займатися в команді, в групі в тій же метою

(-) Прагнення дотримуватися сучасних модних тенденцій в цій сфері, не виділятися нічим особливим.

Результати діагностики (n=34)

<i>Показники(шкали)</i>	<i>Середній бал</i>	<i>Рівень</i>
Розвиток себе	28,4	Низький
Духовне задоволення	31,2	Середній
Креативність	25,6	Низький
Соціальні контакти	38,9	Середній
Власний престиж	48,7	Високий
Матеріальне становище	52,3	Високий
Досягнення	41,2	Середній
Індивідуальність	34,5	Середній
<i>Показник(Шкала)</i>	<i>Середній бал</i>	<i>Рівень</i>
Сфера 1:Професійна	35,4	Середній
Сфера 2: Навчання та освіта	22,8	Низький
Сфера 3: Сім'я	54,6	Високий
Сфера 4:Громадське життя	18,5	Низький
Сфера 5:Захоплення	33,2	Середній
Сфера 6:Фіз. Активність	30,1	Середній